



Beleidsdocument (versie 20-5-2025)

Inleiding	3
Ambitie	4
Ambitie, overtuigingen en doelstellingen	4
Wettelijke eisen, Eumedion en internationale normen	8
Middelen en rapportages	9
Implementatie	11
ESG-integratie	12
Voorbeeld ESG-integratie: CO ₂ reductie	13
Uitsluiten	13
Engagement	16
Stemmen	26
Impact beleggen	36
Overige elementen	38
Class actions	38
ESG Risicomanagement	38
Fiscaal beleid	38
Due diligence proces	40

Inleiding

In dit document wordt een compleet beeld van het duurzaam beleggen bij Ahold Delhaize Pensioen gegeven; alle aspecten van duurzaam beleggen komen daarbij aan de orde.

Eerst wordt onze ambitie op het gebied van duurzaam beleggen behandeld. Hierbij komen tevens de overtuigingen op het gebied van klimaat en voeding aan de orde. Ook wordt ingegaan op de doelen die we onszelf hebben gesteld.

Daarna wordt beschreven op welke manier duurzaam beleggen bij ons is ingericht. De uitvoering van het duurzaam beleggingsbeleid is ingericht op de instrumenten ESG-integratie, stemmen, engagement, uitsluiten en impact beleggen. Per instrument wordt het beleid beschreven en toegelicht hoe de implementatie en verantwoording verloopt.

Ambitie

Ambitie, overtuigingen en doelstellingen

Als pensioenfonds hebben wij beleggingsovertuigingen en de eerste luidt: ***“Ahold Delhaize Pensioen heeft een maatschappelijke verantwoordelijkheid en heeft de overtuiging dat duurzaam beleggen bijdraagt aan duurzame langetermijnwaardecreatie.”***

Wij streven ernaar de normen en waarden van de deelnemers en de werkgever te integreren in de beleggingsportefeuille en geloven dat het van toegevoegde waarde is om duurzaam te beleggen. Op de lange termijn zal dit zorgen voor een duurzaam pensioen: een gezond rendement in een leefbare en gezonde wereld. Wij streven naar een evenwicht tussen risico, rendement en duurzaamheid en wij verwachten van onze dienstverleners dat zij bijdragen aan de uitvoering van het beleid ten aanzien van duurzaam beleggen.”

Ahold Delhaize Pensioen is ondertekenaar van de UN Principles for Responsible Investment (PRI). Deze principes zijn opgesteld door de Verenigde Naties. In deze PRI is een set van 6 richtlijnen opgesteld voor verantwoord beleggen. Door het ondertekenen van deze richtlijnen committeren wij ons aan het implementeren en voortdurend door ontwikkelen van duurzaam beleggen. De principes zijn dat Ahold Delhaize Pensioen:

- ESG-factoren implementeert in de beleggingsanalyse en het besluitvormingsproces.
- zich opstelt als actief eigenaar en neemt ESG-factoren mee in het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen en in dialoog met ondernemingen.
- ondernemingen vraagt waarin het pensioenfonds belegt om transparant te zijn over ESG-factoren.
- aanvaarding en implementatie van de principes stimuleert binnen de beleggingsindustrie.
- samenwerkt om de principes effectiever te implementeren.
- rapporteert over de vooruitgang in het implementeren van de principes.

Ambitie

De wensen van de deelnemers en werkgever en onze investment beliefs zijn verwerkt in onze duurzaam beleggingsambitie:

Voor ons doel ***“Samen zorgen voor je gezonde financiële toekomst”*** beleggen wij duurzaam. Duurzaam beleggen leidt tot een gezond rendement in een leefbare en gezonde wereld. Wij geloven dat duurzaam beleggen bijdraagt aan onze financiële doelstellingen. En daarom zijn we ervan overtuigd dat bedrijven en organisaties die verantwoord met hun werknemers en hun omgeving omgaan, en een goed bedrijfsbestuur hebben, financieel beter presteren op lange termijn. Wij integreren duurzaamheid in ons gehele beleggingsproces en houden rekening met de wensen van onze deelnemers en de werkgever”.

Voeding en klimaat zijn de focusthema's

ADP richt zich vanaf 2021 op een tweetal thema's die dicht bij zijn deelnemers en Ahold Delhaize staan: voeding en klimaat. Met als doel bij te dragen aan oplossingen voor specifieke maatschappelijke vraagstukken. Deze thematische aandachtsgebieden zijn na gesprekken met deelnemers en het bestuur geprioriteerd en geselecteerd als kernthema's voor ADP.

Deze thema's zijn gekoppeld aan onderliggende Sustainable Development Goals (SDGs). Voor klimaat zijn dat SDG13 (Klimaatactie). Voor voeding zijn dat SDG3 (Goede gezondheid en welzijn) en SDG12 (Verantwoorde consumptie en productie).

De SDG's zijn zeventien doelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030. De SDG's zijn afgesproken door de landen die zijn aangesloten bij de Verenigde Naties (VN), waaronder Nederland.



Klimaat- en voedingsovertuigingen

Op het punt van klimaat en voeding zijn de overtuigingen en doelstellingen:

Onze algemene overtuigingen zijn:

- Wij hebben de overtuiging dat er veel ontwikkelingen plaatsvinden op het gebied van klimaat en voeding en dat dit de mogelijkheden biedt voor Ahold Delhaize Pensioen om hieraan bij te dragen. Wij geloven dat de ambities op het gebied van klimaat en voeding zich in de toekomst steeds meer zullen vertalen naar beleggingsmogelijkheden en concrete doelen. Wij willen een bijdrage leveren aan het actief stimuleren van deze ontwikkelingen.
- Wij geloven in de samenwerking tussen Ahold Delhaize Pensioen en Ahold Delhaize/Albert Heijn op het gebied van duurzaamheid. Ahold Delhaize en Albert Heijn hebben gelijk gerichte belangen met ons pensioenfonds op het gebied van duurzaamheid en in het bijzonder klimaat en voeding. Wij geloven in de mogelijkheid dat ons pensioenfonds en Ahold Delhaize/Albert Heijn vanuit de verschillende rollen de realisatie van elkaars ambitie kunnen versterken.

Onze klimaatovertuigingen zijn:

- Wij zijn ervan overtuigd dat klimaatverandering een materieel risico is en beschouwen klimaatverandering als een risico voor de beleggingsportefeuille. Wij geloven erin dat het essentieel is de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en dat dat bijdraagt aan de lange termijn doelen van het pensioenfonds, de deelnemers en werkgever.
- We sluiten aan bij de doelen van het Akkoord van Parijs ten aanzien van de reductie van onze CO2-voetafdruk.
- Wij zijn ervan overtuigd dat het effect van 'stranded assets' niet op korte termijn zal plaatsvinden maar op langere termijn wel plaats kan vinden.

Onze voedingsovertuiging is:

- Wij zijn ervan overtuigd dat het recht op voldoende en gezonde voeding in een gezonde leefomgeving zoveel mogelijk beschermd moet worden. Wij kunnen als belegger invloed uitoefenen op een duurzame landbouw- en voedingssector die op een verantwoorde wijze voeding produceert of kan produceren.

Doelstellingen

Onze doelstellingen zijn:

- Do no harm: onze gehele beleggingsportefeuille voldoet aan internationale en maatschappelijke normen

Voor ons duurzaam beleggingsbeleid hanteren wij de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties als uitgangspunt alsook de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights.

Wij eisen van onze fiduciair manager en vermogensbeheerders en van de ondernemingen waarin wij beleggen dat zij conform deze internationale standaarden handelen. Wij stellen ook eisen aan landen wat betreft duurzaamheidsprestaties. Het gaat daarbij om de bescherming van mensenrechten en arbeidsrechten en corruptiebestrijding. Wij gebruiken vier instrumenten: ESG-integratie, het aangaan van een dialoog met ondernemingen, stemmen op aandeelhoudersvergaderingen en het uitsluiten van ondernemingen of landen.

- Onze doelstelling is een reductie van 50% van de CO₂-voetafdruk van onze beleggingsportefeuille in 2030 ten opzichte van de benchmark eind 2021 en CO₂-neutraal in 2050. Wij volgen hierbij het reductieschema conform de Climate Transition Benchmark. De doelstellingen zullen in een later stadium verder worden aangevuld en waar mogelijk verder geconcretiseerd. Deze doelstelling bestaat uit een lange, middellange en kortetermijndoelstelling:

Lange termijndoelstelling 2050

Ahold Delhaize Pensioen wil in 2050 een emissie neutrale (net zero) belegger zijn.

Middellange termijndoelstellingen 2030

Ahold Delhaize Pensioen kiest voor een CO₂-reductie aanpak van de portefeuille ten opzichte van een vast referentiepunt, namelijk de CO₂-uitstoot van de benchmark per ultimo 2021. De eerste stap was een CO₂-reductie van de liquide portefeuille van 30% ten opzichte van de benchmark per ultimo 2021. We streven ernaar om jaarlijks de CO₂-uitstoot van de portefeuille zodanig te reduceren, dat in 2030 een reductie van 50% is gerealiseerd.

Kortetermijndoelstellingen

Jaarlijks worden acties vastgesteld die uitgevoerd worden in het kader van het duurzaam beleggingsbeleid, waaronder acties voor het thema klimaat.

- Do good: Impact beleggen om het verschil te maken

Ons duurzaam beleggingsbeleid richt zich ook op het maken van verschil in de reële economie. Wij doen dit via impact beleggen. Hiermee streven we naast een financieel rendement, maatschappelijk rendement na om zo direct bij te dragen aan een beter milieu of een betere maatschappij; dus minder klimaatschade en meer gezonde voeding. Met 5% van de portefeuille richten wij ons op de thema's klimaat en voeding. Daarbij geven wij periodiek inzicht in de realisatie van deze doelstellingen en blijven de ontwikkelingen op het gebied van voeding en klimaat volgen. Naast impact beleggen hoort bij bij 'do good' ook thematische engagement en stemmen die gericht is op verdere verbetering en verduurzaming van bedrijven. Deze verandering heeft impact op de reële economie en de maatschappij.

Wettelijke eisen, Eumedion en internationale normen

Wettelijke eisen

Ahold Delhaize Pensioen houdt bij het formuleren en implementeren van het duurzaam beleggingsbeleid rekening met de wettelijke eisen, de Code Pensioenfondsen, de Nederlandse corporate governance code, de Institutions for Occupational Retirement Provision Directive en Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR).

De SFDR beoogt de informatieverstrekking aan eindbeleggers, over de effecten op duurzaamheid door het beleggingsbeleid en de beleggingsbeslissingen door financiële marktpartijen, te verbeteren. De SFDR is ook van toepassing op de Nederlandse pensioenfondsen en stelt informatieverstrekkingsregels vast over:

- het in aanmerking nemen van ongunstige effecten op duurzaamheid in het beleggingsbeleid;
- de integratie van duurzaamheidsrisico's,
- de gedragslijnen inzake duurzaamheidsrisico's,
- het beloningsbeleid met betrekking tot de integratie van duurzaamheidsrisico's.

We moeten daarnaast transparant zijn over de manier waarop we invulling geven aan duurzame doelstellingen, zowel precontractueel als op periodieke basis.

Eumedion

Ahold Delhaize Pensioen is aangesloten bij Eumedion, die de belangen van institutionele beleggers behartigt op het terrein van corporate governance en duurzaamheid. Eumedion heeft voor haar deelnemers de Nederlandse stewardship code opgesteld. De code bevat elf principes die institutionele beleggers kunnen aanzetten tot de bevordering van duurzame langetermijn-waardecreatie van de Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Bovendien bieden de principes de mogelijkheid aan pensioenfondsen, verzekeraars en vermogensbeheerders om verantwoording af te leggen aan hun deelnemers en cliënten over de wijze waarop zij als betrokken en duurzaam belegger invulling geven aan hun aandeelhoudersrechten. De monitoring commissie corporate governance code heeft de relevante elementen uit Stewardship Code geïntegreerd in de Nederlandse corporate governance code. Momenteel worden alle principes uit de Stewardship Code geheel of grotendeels ondervangen door de bepalingen uit de geactualiseerde corporate governance code of de Wft. Wij geven invulling aan bovenstaande punten door het ontwikkelen en implementeren van een duidelijk stembeleid en publicatie van de resultaten in ons jaarverslag en op de website. Jaarlijks toetst het uitvoerend bestuur of het pensioenfonds voldoet aan de vereisten.

Internationale normen

Om invulling te geven aan duurzaam beleggen maakt Ahold Delhaize Pensioen gebruik van internationale en breed geaccepteerde normenkaders. Deze kaders worden door het pensioenfonds onderschreven en worden gebruikt bij de beoordeling van de ondernemingen waarin het

pensioenfonds belegt. De onderstaande kaders vormen daarmee de basis voor ons duurzaam beleggingsbeleid:

- UN Global Compact
- OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen
- UN Guiding Principles on Business and Human Rights
- Principles for Responsible Investing (PRI)
- Sustainable Development Goals (SDGs)
- Sustainable Finance Disclosure Regulation en de Taxonomieverordening

Middelen en rapportages

Middelen

Onze middelen zijn:

- We zetten onze rol als aandeelhouder actief in door met ondernemingen in de beleggingsportefeuille op de thema's klimaatverandering, voeding & biodiversiteit in gesprek te gaan en te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen, ter verbetering van de kwaliteit van onze beleggingsportefeuille op deze punten.
- We richten ons op de mogelijkheden binnen de bestaande beleggingscategorieën om de energie- en voedingstransitie te stimuleren voor een leefbare wereld.
- We houden rekening met de risico's van het beleggen in bedrijven die opereren in de voedingsketen en nemen deze mee in ons beleggings- en risicomanagementproces.
- Wij overwegen het investeren in bedrijven die een bijdrage leveren aan gezonde voeding, bijvoorbeeld de eiwittransitie.
- Wij overwegen het actiever uitsluiten van bedrijven die een groot deel van hun omzet realiseren met voedingsmiddelen die schadelijk zijn voor de gezondheid, zoals energydrinks en een bovenmatige hoeveelheid suiker.

Rapportages

We rapporteren over de door Europese wetgeving (SFDR en Taxonomie) vastgestelde duurzaamheidsfactoren van onze portefeuille, die gaan over milieu- en sociale thema's.

We volgen nauwgezet de resultaten in de portefeuille van de beursgenoteerde bedrijven op de punten:

i. *ESG-rating*

Per bedrijfstak meten wij hoe ondernemingen hun ESG-risico's en kansen beheren. Het gaat daarbij in hoeverre deze ondernemingen financieel geraakt kunnen worden door ESG-risico's.

ii. *Co2-uitstoot*

Wij monitoren onze portefeuille aan de hand van de CO₂-uitstoot van de ondernemingen.

iii. *Water stress*

Wij monitoren onze portefeuille aan de hand van het watergebruik van bedrijfsactiviteiten, water stress in de regio's waar de onderneming actief is en de inspanningen om water-gerelateerde risico's en kansen te beheren.

iv. *Biodiversiteit en landgebruik*

Wij monitoren onze portefeuille aan de hand van de invloed van bedrijfsactiviteiten op de biodiversiteit in de regio's waar de onderneming actief is en de inspanningen om de milieu-gerelateerde risico's en kansen te beheren.

v. *Transitierisico's*

Wij vinden het belangrijk dat bedrijven maatregelen treffen om de uitstoot te reduceren. Bedrijven die dat niet doen lopen risico's als de energietransitie verder doorzet. Daarom monitoren wij deze risico's. Wij doen dat aan de hand van de Low Carbon Transition Score. Deze score geeft een beoordeling van de transitierisico's die een bedrijf loopt.

Ook gaan we de – indien beschikbaar - informatie over de duurzaamheidsdoelen (Sustainable Development Goals) van onze portefeuille publiceren.

Het Bestuur evalueert jaarlijks het duurzaam beleggingsbeleid.

Implementatie

De uitvoering van het duurzaam beleggingsbeleid is ingericht op de instrumenten uitsluiten, ESG-integratie (waaronder CO₂-reductie), stemmen, engagement, en impact beleggen. Wij hebben afspraken gemaakt met de fiduciair manager om het duurzaam beleggingsbeleid efficiënt, transparant en binnen de randvoorwaarden uit te voeren.

	ESG-integratie	Uitsluiten	Normatieve Engagement	Thematische Engagement	Stemmen	Impact Beleggen
Doel	Do no harm (evt. Do good)	Do no harm	Do no harm	Do good	Do no harm & Do good	Do good
	Risico/rendement	Normatief Escalatie	Normatief Escalatie	Invloed aanwenden voor positieve verandering	Invloed aanwenden voor positieve verandering & escalatie	Impact
Beleid	Klimaatdoelstelling : 50% CO ₂ -reductie in 2030 en 100% CO ₂ -reductie in 2050.	Controversiële wapens Tabak Steenkolen, teerzanden, arctisch/ schalieolie & -gas Structurele normschenders Hoogrisico-landen SFDR goed bestuur	Normatieve engagement	Thematische engagement Dutch Engagement Network Collectieve engagement initiatieven	Stembeleid	Impact bonds Beleggingen in klimaat- & voedsel-oplossingen
Categorie	Aandelen & bedrijfsobligaties	Aandelen, bedrijfs- & staatsobligaties	Aandelen & bedrijfsobligaties	Aandelen & bedrijfsobligaties	Aandelen	Bedrijfs- en staatsobligaties Private markten

Screening

Zowel aan de start van het beleggingsproces (aankoop) als periodiek worden alle beleggingen gescreend op ESG-factoren. De screening op ESG-factoren is de eerste stap wat 'due diligence' wordt genoemd. De due diligence wordt uitgevoerd door de geselecteerde vermogensbeheerders

onder toezicht van onze fiduciair manager, waarbij bedrijven en landen worden gescreend en gemonitord (waar nodig via een externe dienstverlener) op ESG-factoren die financieel materieel zijn en/of die ernstige negatieve impact voor de maatschappij of milieu veroorzaken. In het geval het bedrijf of een land een ernstige negatieve impact heeft en er is geen reële kans op verbetering, wordt besloten hier niet in te beleggen of te desinvesteren.

Per instrument wordt nader toegelicht hoe de implementatie en verantwoording verloopt.

ESG-integratie

Introductie

Met ESG-integratie voldoet Ahold Delhaize Pensioen aan het eerste principe van de Principles for Responsible Investments (PRI). ESG-integratie is de verzamelnaam voor de verschillende manieren waarop ESG-factoren in investeringsbeslissingen worden meegenomen. Wij onderscheiden hierbij drie fases:

- a) ESG-factoren worden meegenomen bij het bepalen van het beleggingsuniversum en de benchmarks.
- b) ESG-factoren worden meegenomen bij de selectie en monitoring van externe vermogensbeheerders en het vaststellen van de mandaatrichtlijnen.
- c) Wij nemen ESG-factoren mee in de beleggingsbeslissingen.

Wij houden in ons beleggingsbeleid rekening met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen. Wij rapporteren hoe ESG-factoren worden geïntegreerd in beleggingsbeslissingen.

Implementatie

Wij selecteren een fiduciair manager die ESG-factoren integraal meeneemt bij beleggingsbeslissingen en opereert conform ons duurzaam beleggingsbeleid. Zo zal bij de selectie van de vermogensbeheerders de fiduciair manager nagaan hoe de vermogensbeheerders ESG-factoren screenen, integreren in beleggingsbeslissingen en de ontwikkelingen op het gebied van ESG-factoren monitoren. Dit betekent dat de fiduciair manager en de vermogensbeheerders, in onze opdracht, tijdens het beleggingsproces op structurele en systematische wijze onderzoeken welke ESG-factoren het beleggingsrendement beïnvloeden en welke beleggingen voldoen aan ons beleggingsbeleid.

Verantwoording

Jaarlijks levert de fiduciair manager informatie aan over ESG-integratie en het afwegen van ESG-factoren en klimaatrisico's in beleggingsbeslissingen. Vervolgens evalueert het pensioenfonds de voortgang op het gebied van ESG-integratie.

Over de borging en ontwikkelingen van ESG-integratie binnen beleggingsbeleid en beleggingsprocessen legt het uitvoerend bestuur jaarlijksverantwoording af aan het niet uitvoerend bestuur. Jaarlijks rapporteert het pensioenfonds extern over de ESG-integratie via het jaarverslag en de website.

Voorbeeld ESG-integratie: CO₂ reductie

Klimaat is een van de thema's waar wij ons op richten. We willen risico's beperken op dit thema door de CO₂-uitstoot van de beleggingen te verminderen.

Om inzicht te krijgen in de klimaatimpact van de ondernemingen waarin het pensioenfonds investeert en te zien waar verbeteringen liggen, meten we de CO₂-intensiteit van de aandelenportefeuille. De CO₂-intensiteit van een onderneming wordt gedefinieerd als het aantal ton CO₂-uitstoot gedeeld door de EVIC (=enterprise value including cash) van de onderneming. We hebben de ambitie om de CO₂-intensiteit te reduceren met een initiële 30%-reductie ten opzichte van de benchmark van eind 2021, gevolgd door een jaarlijkse reductie van 7%. Eind 2030 moet de CO₂-intensiteit met 50% zijn afgenomen en eind 2050 met 100%. Over de CO₂-intensiteit van de portefeuille en de ontwikkelingen daarvan zullen we jaarlijks verantwoording afleggen in het jaarverslag en op de website.

Uitsluiten

Introductie

Er kunnen uiteenlopende redenen zijn voor een institutionele belegger als Ahold Delhaize Pensioen om op voorhand niet te willen beleggen in bepaalde ondernemingen of landen. Zo kan een pensioenfonds ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is het toepassen van een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen over mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden en bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum.

Implementatie

Ons uitsluitingsbeleid bestaat uit de volgende zes onderdelen:

Controversiële wapens

We beleggen niet in ondernemingen die direct, of door een eigendom van meer dan 50% van een dochteronderneming, betrokken zijn bij de productie, het gebruik en/of het overdragen van controversiële wapens.

Wij vinden wapens controversieel als deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burgerdoelen en militaire doelen. Controversiële wapens veroorzaken ook na afloop van het conflict veel slachtoffers en ontwrichten de economie en maatschappij. Het gaat hierbij om nucleaire, biologische en chemische wapens, landmijnen en clustermunitie. Deze criteria voldoen aan het Nederlandse verbod om te beleggen in clustermunitie en de bijbehorende eisen van de Autoriteit Financiële Markten (AFM), als ook de principes van de Ottawa en Oslo conventie. Voor de uit te sluiten bedrijven wordt geen omzetgrens gehanteerd.

Structurele schendingen van UN Global Compact UN, Guiding Principles on Business and Human Rights en de OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen

In lijn met Koninklijke Ahold Delhaize, een ondertekenaar van UN Global Compact, streven wij na dat onze beleggingen bovengenoemde internationale richtlijnen respecteren. Ondernemingen die deze normen structureel schenden worden uitgesloten van onze beleggingsportefeuille.

Onze fiduciair manager voert halfjaarlijks een screening uit op de betrokkenheid van ondernemingen bij controverses met één van de genoemde richtlijnen. Ondernemingen die de internationale normen schenden en geen maatregelen hebben genomen, worden direct uitgesloten nadat de schending is vastgesteld door ISS ESG (geverifieerde schending). Deze ondernemingen worden bij de eerst volgende actualisatie van de uitsluitingslijst uitgesloten nadat de schending is vastgesteld. Indien wel maatregelen zijn genomen wordt de onderneming maximaal 2 jaar op de watchlist geplaatst. Elk halfjaar wordt de onderneming op de watchlist beoordeeld, waarin gekeken wordt of er voldoende voortgang wordt gemaakt.

Ondernemingen die door ISS ESG aangemerkt worden als “vermeende normschender” én in het normatief engagement programma onvoldoende voortgang boeken én door andere databronnen als schender van internationale normen worden aangemerkt worden ook uitgesloten.

Dit betreft de volgende ondernemingen die aan alle vier onderstaande voorwaarden voldoen:

1. Ondernemingen die als vermeende normschender zijn aangemerkt door ISS ESG.
2. Ondernemingen die niet hebben gereageerd op engagement en/of geen maatregelen hebben genomen, en
3. Ondernemingen die bij dataprovider MSCI ESG op ‘fail’ staan bij UN Global Compact.
4. Als er na twee jaar, na de start van escalatie, nog geen maatregelen zijn genomen wordt beoordeeld of de onderneming op de uitsluitingslijst geplaatst moet worden.

Onze fiduciair manager beoordeelt de casus. Dit is een kwalitatief oordeel dat gebaseerd wordt op de vier bovenstaande punten.

Hoogrisicolanden en -staatsbedrijven

Wij sluiten landen op voorhand uit van belegging, wanneer aannemelijk is dat:

- Er een schending is van het non-proliferatieverdrag;

- Machthebbers op systematische wijze de fundamentele mensenrechten van (hun) burgers op grove wijze schenden;
- Vanwege een hoge mate van corruptie waardoor toevertrouwde middelen in dergelijke landen niet ten goede komen aan duurzame ontwikkeling van de economische situatie en welvaart van de bevolking;
- Door de ernst van opgelegde economische sancties de stabiliteit van de waarde van beleggingen in dat land serieus worden bedreigd.

Een belangrijk handvat bij het uitvoeren van het landenuitsluitingsbeleid is de Sanctiewet 1977 en de EU en VN sanctielijsten. Daarnaast worden de prestaties van de landen in de Freedom in the World index, de ITUC Global Rights index en de Corruption Perception Index als vertrekpunt gebruikt bij het opstellen van een landenuitsluitingslijst. In het verlengde van het landenbeleid sluiten wij ook staatsbedrijven gelieerd aan de uitgesloten landen uit van belegging (>50% eigendom van de staat).

Tabak

Het uitsluiten van tabaksproducenten en hun leveranciers is in lijn met de WHO richtlijn over tabak, UN Global Compact, OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen en UN PRI aanbevelingen. Tevens ondersteunt dit onze ambities op het gebied van gezondheid en voedseloplossingen. Wij sluiten ondernemingen uit die minimaal 50% van de omzet uit productie of distributie van tabak halen.

Kolen, teerzanden, schalieolie en -gas en arctische olie- en gasboringen

In lijn met onze klimaatovertuigingen sluiten we ondernemingen uit die meer dan 5% van hun omzet halen uit de winning van of energieproductie uit thermische steenkolen. Ook sluiten we ondernemingen uit die meer dan 5% van hun omzet halen uit de winning van olie uit teerzanden, schalieolie en -gas en Arctische olie en gas. We willen tegelijkertijd ruimte behouden voor bedrijven die de energietransitie willen en kunnen maken, en hanteren daarom deze omzetgrens van 5%. Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.

Goed bestuur (good governance)

Wij beleggen niet in ondernemingen die de wettelijke vereisten van goed bestuur (good governance) schenden. Onder goed bestuur vallen vier onderwerpen: 1. Goede managementstructuren, 2. Betrekkingen met werknemers, 3. Beloning van het betrokken personeel en 4. Naleving van de belastingwetgeving. Ahold Delhaize Pensioen sluit ondernemingen uit wanneer aannemelijk is dat deze een of meer van de vereisten van goed bestuur ernstig schenden.

Proces

Voor het vaststellen van de uitsluitingen hanteert onze fiduciair manager bovenstaande kaders en zal het volgende proces volgen:

- De fiduciair manager stelt elk halfjaar de uitsluitingenlijst op aan de hand van bovengenoemde criteria en maakt voor het identificeren van de uitsluitingsgronden gebruik van de onderzoeksresultaten van onafhankelijk onderzoeksbureau ISS ESG.

- De uitsluitingen worden effectief per 1 januari en 1 juli elk jaar. De uitsluitingen op basis van het landenbeleid, normschenders en goed bestuur (good governance) worden jaarlijks vastgesteld.
- De uitsluitingslijst wordt aan de externe vermogensbeheerders verstrekt door de fiduciair manager.
- Een beschrijving van het uitsluitingsbeleid en de volledige uitsluitingslijst worden opgenomen in het duurzaam beleggen jaarverslag, dat wordt opgesteld door de fiduciair manager.

Verantwoording

Om onze deelnemers goed te informeren, publiceren we jaarlijks in het jaarverslag de ontwikkelingen en de resultaten van het gevoerde uitsluitingsbeleid.

Engagement

Introductie

Ahold Delhaize Pensioen wil actief invloed uitoefenen via engagement met ondernemingen op het gebied van verantwoord beleggen. Engagement is het in dialoog gaan met deze ondernemingen om verbeteringen door te voeren op het gebied van milieu-, maatschappij en goed bestuur (ESG-factoren). Via engagement wordt getracht om het ESG-beleid en de ESG-prestaties van de ondernemingen te verbeteren.

Wij streven via onze beleggingen naar (maatschappelijke en duurzame) langetermijnwaardecreatie. Wij verwerken dit leidend principe in ons beleid. Dit doen we via ESG-integratie, stemmen, engagement, uitsluitingen en impact beleggen. Het streven naar winstmaximalisatie van ondernemingen kan op gespannen voet komen te staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Ahold Delhaize Pensioen gaat in dialoog met ondernemingen over deze langetermijnwaardecreatie, met als inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'.

Implementatie

Binnen ons duurzaam beleggingsbeleid is het aangaan van de dialoog (engagement) met ondernemingen een belangrijk instrument. Wij maken onderscheid tussen twee soorten engagement: normatief engagement en thematisch engagement.

Het doel van het normatieve engagement programma is structurele schendingen van internationale normen bij ondernemingen in onze beleggingsportefeuille te stoppen of te voorkomen.

Het thematische engagementprogramma is gericht op het verhogen van sociale, milieu en governance standaarden in sectoren, ketens of bij individuele ondernemingen in onze beleggingsportefeuille.

Normatief engagement

In het normatieve engagement programma wordt de dialoog aangegaan met ondernemingen die de UN Global Compact, OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen en UN Guiding Principles on Business and Human Rights (dreigen te) schenden.

Het onafhankelijk onderzoeksbureau ISS voert de dialoog met deze ondernemingen. Onze fiduciair manager monitort dit proces en verzorgt de terugkoppeling aan ons via jaarlijkse rapportages. Dit engagementprogramma omvat onze aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles.

Uitgangspunten

Wij hanteren de uitgangspunten van de UN Global Compact, OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen en UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Er zijn vier hoofdthema's te onderscheiden waar het gedrag van ondernemingen op kan worden beoordeeld, namelijk mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen en anti-corruptie. Institutionele beleggers als ons pensioenfonds kunnen als kapitaalverschaffers van ondernemingen een belangrijke rol spelen bij het aanspreken van ondernemingen als principes binnen deze hoofdthema's geschonden worden. Dit geldt niet alleen voor schendingen die binnen de onderneming worden vastgesteld, maar ook voor schendingen in de toeleveranciersketen.

Wij kunnen er bij ondernemingen op aandringen dat:

- de schending wordt opgeheven;
- het ondernemingsbeleid wordt aangepast;
- soortgelijke schendingen zich niet meer voordoen;
- waar relevant herstel en verhaal mogelijk wordt gemaakt.

Het aangaan van de dialoog over de schending is dan ook een belangrijk middel voor ons pensioenfonds om financiële-, reputatie-, sociale- of milieuschade te beheersen.

Door het screenen van bedrijven die de internationale normen schenden, identificeren we ondernemingen die daadwerkelijk of potentiële negatieve impact hebben op de samenleving en milieu. Dit is een belangrijk onderdeel in het OESO due diligence traject. Hierbij wordt naast de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of milieu ook naar de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending gekeken:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen of kan worden getroffen of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen, zodat deze overeenkomt met de situatie die voorafging aan de negatieve impact.

Door middel van dit normatieve engagementprogramma spreken we ondernemingen aan op hun gedrag om zo de (potentiële) negatieve impact te voorkomen of te verminderen. Wanneer een onderneming schade heeft veroorzaakt aan samenleving of milieu zal onze fiduciair manager de onderneming nadrukkelijk oproepen tot herstel- en verhaalmogelijkheden voor degene die schade hebben geleden. In het vervolg gaan wij dieper in op de vier hoofdthema's waarop wij onze normatieve dialoog voeren.

a) Mensenrechtenkwesties

De 'rechten van de mens' vormen één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en worden geadresseerd door de eerste twee principes. In de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, staat specifiek beschreven hoe bedrijven hiermee dienen om te gaan en wat hun verantwoordelijkheden zijn.

b) Arbeidsnormenkwesties

Het respecteren van arbeidsnormen is één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 3, 4, 5 en 6. Naast de Global Compact principes over arbeidsnormen zijn de internationale afspraken over minimale arbeidsnormen die zijn vastgelegd in Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties van belang: de ILO-Conventies. Deze bieden een internationaal breed geaccepteerd raamwerk om bedrijven te beoordelen. Ook de 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' bieden een praktisch raamwerk om te beoordelen waar de verantwoordelijkheden van bedrijven bij arbeidsrechten beginnen en eindigen.

c) Milieunormenkwesties

Het milieu is het derde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 7, 8 en 9. In de praktijk hebben schendingen van milieunormen in het beleggingsuniversum veelal het karakter van grond-, of watervervuiling en het bedreigen van de biodiversiteit. Ook schendingen die niet in lijn zijn met het Klimaatakkoord van Parijs vallen hieronder.

d) Anticorruptiekwesties

Anti-corruptiebeleid is het vierde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door principe 10. Het tiende principe stelt dat bedrijven alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping dienen te voorkomen en te bestrijden.

Het engagementproces

Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op ondernemingen die betrokken zijn bij schendingen van internationale normen. Dit gebeurt door het onderzoeksbureau ISS. In ieder geval bij een vastgestelde schending starten we een dialoog met de ondernemingen in onze beleggingsportefeuille met als doel de schending zo snel mogelijk op te heffen en nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Ook bij vermoedens van een dreigende schending start ISS een dialoog met de onderneming om zo verdere escalatie te voorkomen.

De onderzoeksmethodologie die ISS gebruikt bij het onderzoeken van potentiële schendingen is kwalitatief. De methodologie doorloopt vijf stappen, in wisselende volgorde:

- Bepalen of de vermeende schending betrekking heeft op het niet naleven van internationale normen en standaarden;
- Bepalen van de relatie van de onderneming met de vermeende schending;
- Beoordeling van de ernst, geloofwaardigheid en omvang van de vermeende schending. Hierbij wordt ook meegewogen of de vermeende schending incidenteel of structureel van aard is;
- Beoordeling van herstelmaatregelen;
- Bepalen of de beschuldigingen zijn geverifieerd door een gezaghebbende bron.

Op basis van de onderzoeksmethode onderscheidt ISS de gevonden schendingen naar beoordelingscategorieën, waar scores bij horen. Op basis van deze scores krijgt de schending de status rood, oranje of groen. De score 10 leidt tot de status rood, scores 6 tot en met 9 leiden tot de status oranje en scores 1 tot 5 leiden tot de status groen. Een gedetailleerde omschrijving van de verschillende scores en bijbehorende beoordelingscategorieën staat in onderstaande tabel.

Beoordelingssignaal	Score	Beoordelingscategorie	Uitleg beoordelingscategorie
Rood	10	Geverifieerde schending van internationale normen	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending niet geadresseerd.
Oranje	9	Dreigende schending van internationale normen	De onderneming is een contractuele verbintenis aangegaan waarvan de realisatie zal leiden tot een schending van internationale normen.
Oranje	8	Vermeende schending van internationale normen	Er zijn geloofwaardige, maar niet geverifieerde beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen.
Oranje	7	Geverifieerde schending van internationale normen gevolgd door adequate maatregelen van de onderneming.	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending echter adequaat geadresseerd en is bezig de maatregelen te adresseren.
Oranje	6	Gefragmenteerde informatievoorziening	De beschuldigingen en risico's zijn geloofwaardig, maar de betrokkenheid van de onderneming bij de vermeende schending is onduidelijk.
Groen	5	In onderzoek	Er zijn beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen. Er is echter onvoldoende informatie beschikbaar om de ernst van de situatie of de betrokkenheid van de onderneming te kunnen beoordelen.
Groen	4	De schending wordt geadresseerd	De schending is nog niet hersteld, maar niet heel ernstig. De onderneming is responsief en neemt adequate maatregelen of heeft toegezegd dat te zullen doen.
Groen	3	Onvoldoende betrokkenheid	De onderneming is onvoldoende betrokken bevonden bij de vermeende of geverifieerde schendingen.
Groen	2	Historische betrokkenheid	De betrokkenheid van de onderneming is niet langer relevant doordat maatregelen doeltreffend genomen zijn of de schending lang geleden plaats vond.
Groen	1	Geen beschuldiging	

Bij een rode of oranje beoordeling wordt engagement opgestart met de onderneming. De dialoog heeft dan drie mogelijke doelen:

1. Het opheffen van de schending.
2. Het voorkomen van toekomstige schendingen.
3. Het beheersen van reputatie- en financiële schade voor onderneming en belegger.

De houding en aanpak van de onderneming beoordelen

ISS beoordeelt of de onderzochte onderneming verantwoordelijkheid neemt voor betrokkenheid, de maatregelen die het neemt om herhaling te voorkomen en de stappen om eventuele negatieve effecten te herstellen of te compenseren. Een onderzoek volgt naar (aangekondigde) maatregelen en de doeltreffendheid ervan. Op basis van deze analyse worden ondernemingen geplaatst in 1 van de 4 categorieën die hieronder worden toegelicht:

1. Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd.

De door de onderneming genomen maatregelen zijn door externe belanghebbenden beoordeeld en de doeltreffendheid van de maatregelen wordt bevestigd. De onderneming kan dit aantonen door middel van documentatie en onafhankelijk onderzoek.

2. Maatregelen geïnitieerd.

De onderneming is begonnen met de implementatie van maatregelen die het resultaat zijn van een duidelijke, tijdsgebonden strategie als reactie op de betreffende schending. De onderneming kan dit aantonen door middel van gedetailleerde informatie of ondersteunende documentatie.

3. Er is een toezegging uitgesproken. Bedrijf heeft verbetering beloofd, maar er zijn nog geen maatregelen genomen.

De onderneming heeft publiekelijk, of in dialoog met ISS, toegezegd met adequate maatregelen en middelen te zullen komen om de betreffende schending te adresseren.

4. Er zijn (nog) geen maatregelen genomen.

De onderneming heeft geen toezegging gedaan om met adequate maatregelen en middelen te komen om de betreffende schending te adresseren.

Het versturen van een initiatiebrief markeert de start van de dialoog. De doorlooptijd van de normatieve dialogen kan erg verschillen, afhankelijk van de complexiteit van de schending en de bereidheid van een bedrijf om mee te werken. Tijdens de dialoog krijgt de onderneming de schending voorgelegd en de gelegenheid om zijn standpunt uiteen te zetten. Deze dialoog wordt voortgezet zolang ISS de onderneming in onderzoek houdt. Voorafgaand aan de publicatie van de onderzoeksresultaten krijgt de onderneming de mogelijkheid om het conceptrapport te beoordelen en feedback te geven.

Wanneer een onderneming de schending niet opheft of onvoldoende voortgang boekt, kan overgegaan worden tot uitsluiting van deze onderneming. Voor de criteria hiervoor, zie ons uitsluitingsbeleid. Per engagementtraject worden mijlpalen opgesteld en wordt de voortgang bewaakt. Een keer per jaar stelt de fiduciair manager een rapportage op met de voortgang van het engagement proces.

Thematisch engagement

Het thematische engagementprogramma is gericht op het verhogen van sociale, milieu en governance standaarden in sectoren, ketens of bij individuele ondernemingen die zich in onze beleggingsportefeuille bevinden. Er is dan niet direct sprake van een (mogelijke) normschending, maar er zijn desalniettemin verbeteringen mogelijk op de genoemde onderwerpen.

Uitgangspunten

We nemen deel aan zes thema's binnen het thematische engagement programma van de fiduciair manager, die passen bij ons duurzaam beleggingsbeleid en een positieve bijdrage leveren aan de ESG-thema's klimaat- en voeding:

1. **Access to Nutrition.** Goede en voldoende voeding is van groot belang voor een gezonde samenleving. De Access to Nutrition index is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun presentaties op onder andere de thema's "voorkomen van ondervoeding en obesitas" en "verantwoorde marketing richting kinderen". Wij gaan hierover de dialoog aan met bedrijven in de voedingsindustrie. Dit thema sluit direct aan op het thema voeding van het pensioenfonds. De bijbehorende SDG is SDG2: geen honger.
2. **CO₂-reductie.** Wij vinden CO₂-reductiedoelstellingen (in de reële economie) belangrijk om bij te dragen aan het Akkoord van Parijs. Daarom gaan wij in gesprek met ondernemingen over de gevolgen van een te hoge CO₂- uitstoot en de risico's die dat met zich mee brengt, maar ook over de kansen die de transitie naar duurzame energiebronnen zal bieden. Het gesprek richt zich op de strategie die ondernemingen kiezen, maar zal zich ook richten op de mate in hoeverre ze zijn voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst. Het thema sluit aan bij SDG 7: betaalbare en duurzame energie en SDG 13: klimaatactie.
3. **Biodiversiteit.** Dit onderwerp verbindt de thema's klimaat en voeding. Het verlies van biodiversiteit bedreigt de gezondheid van ecosystemen op aarde. Deze ecosystemen leveren belangrijke diensten aan onze economie. Denk bijvoorbeeld aan dierlijke bestuiving van voedselgewassen, de natuurlijke zuivering van water en het in stand houden van een vruchtbare bodem voor productie van gewassen. Het wordt steeds duidelijker hoe verlies van biodiversiteit en gezonde ecosystemen bijdraagt aan de snellere verandering van het klimaat. We voeren gesprekken met bedrijven in de voedings-, supermarkt en landbouwsector. Dit thema sluit aan bij de SDGs 12 (verantwoorde productie en consumptie), 13 (klimaatactie) en 15 (leven op het land).
4. **Afbouw plastic in verpakking consumentengoederen.** De voornaamste zorgen rondom het gebruik van plastics zijn dat plastics nog vooral van fossiele grondstoffen gemaakt worden en daarmee bijdragen aan klimaatverandering. Ook leidt gebruik van plastics, door gebrek aan recycling tot grote milieuvervuiling. Het engagement thema is gericht op het verminderen van het (onnodig) gebruik; het efficiënter gebruiken en het recyclebaar maken van plastics. Wij voeren

hierover gesprekken met 7 bedrijven in verschillende sectoren. Het sluit aan bij SDG 12 (verantwoorde productie en consumptie).

5. **Arbeidsomstandigheden in de landbouw- en voedingsmiddelen industrie.** Eerlijke en veilige arbeidsomstandigheden behoren tot de fundamentele rechten van werknemers. Het gaat bijvoorbeeld om het verbod op dwangarbeid en kinderarbeid, het recht op vrijheid van vereniging en collectief onderhandelen. Ook gelijk loon voor gelijk werk en de afschaffing van discriminatie op het werk behoren tot deze fundamentele rechten. Deze rechten zijn vastgelegd in de 'verklaring over fundamentele principes en rechten op het werk' van de internationale arbeidsorganisatie (ILO). Deze verklaring maakt duidelijk dat deze rechten universeel zijn. Ze zijn van toepassing op alle mensen in alle landen wereldwijd. Toch werken er wereldwijd nog miljoenen mensen in vormen van gedwongen – of kinderarbeid. Daarom gaan we in dit engagement programma in gesprek met ondernemingen in de voedingsmiddelenketen met het doel het naleven van mensenrechten en arbeidsrechten in de productieketen te versterken.
6. **Transport en Klimaat.** Emissies als gevolg van activiteiten van de transportsector blijven toenemen. De transportsector draagt ruim 25 procent bij aan de totale Europese CO₂-uitstoot. Hoewel de transportsector grotendeels buiten het Klimaatakkoord van Parijs is gebleven dient de sector wel een belangrijke bijdrage te leveren aan de broeikasgasreductie om deze doelstellingen te behalen. Daarom is het relevant vanuit financieel en maatschappelijk perspectief om dit thema uit te voeren. We kiezen ervoor om ons onder andere te richten op bedrijven die actief zijn op het spoor. De te behalen winst in termen van CO₂-reductie en energie-efficiëntie schatten wij in als hoog. Het thema sluit aan bij SDG13 (klimaatactie).

Binnen het engagementprogramma gaan we de dialoog aan met zowel beursgenoteerde ondernemingen in aandelenportefeuille als in de bedrijfsobligatieportefeuille. Een belangrijke kanttekening die geldt voor alle engagements: Waar engagement met Koninklijke Ahold Delhaize kan worden of wordt gevoerd, neemt Ahold Delhaize Pensioen niet deel. Wij zullen in die gevallen verbeterpunten intern voorleggen aan Koninklijke Ahold Delhaize.

Het engagementproces

De fiduciair manager voert dit thematische engagementprogramma voor ons uit. De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld. De fiduciair manager trekt daarbij samen op met ander institutionele beleggers waar dat effectief is en past binnen de kernthema's van ons pensioenfonds. Met deze vorm van dialoog gaat de fiduciair manager voor ons het gesprek aan met specifieke ondernemingen die hun prestaties op door ons bepaalde duurzaamheidsthema's kunnen verbeteren. Voor het opstarten en voeren van een dialoog wordt het volgende proces doorlopen:

- Uitwerken en definiëren van een thema mede aan de hand van onze speerpunten;
- Vaststellen van de doelstellingen;
- Selecteren van bedrijven en vooronderzoek voor het uitvoeren van engagement;
- Voeren van gesprekken met de desbetreffende ondernemingen;
- Op basis van de reactie van de onderneming het engagement evalueren en zo nodig escaleren;
- Vastleggen van voortgang en opstellen van rapportages.

Ieder half jaar ontvangen we een voortgangsrapportage, waarin voor elk thema afzonderlijk gedetailleerd wordt ingegaan op de doelstellingen, de gesprekken en de uitkomsten. De looptijd van een thema is gemiddeld drie jaar, om te zorgen dat het bedrijf kans heeft zich te verbeteren en voortgang te laten zien. Wij zullen nieuwe thema's selecteren, wanneer oude thematische engagementthema's zijn afgelopen.

Escalatiestrategie door bredere inzet van aandeelhoudersrechten en uitsluiting

Onze fiduciair manager hanteert een escalatiestrategie voor het geval dat dialogen met ondernemingen uit de engagementprogramma's onvoldoende voortgang boeken. Als eerste wordt gekeken of de dialoog geïntensiveerd kan worden met andere (hoger geplaatste) contactpersonen of door het versturen (al dan niet gezamenlijk met andere beleggers) van een urgentie-brief aan het bestuur.

Mocht dit geen effect hebben dan zullen wij onze aandeelhoudersrechten inzetten, zoals:

- Tegen stemmen op bepaalde agendapunten bij onvoldoende openheid en voortgang bij de engagement. Zo kan tegen het remuneratiebeleid worden gestemd indien ESG hierin onderbelicht is of tegen benoemingen worden gestemd indien de ESG-kennis binnen het bestuur onder de maat is. De onderneming kan hierover ook actief worden geïnformeerd om ons standpunt kracht bij te zetten.
- Het stellen van vragen op de aandeelhoudersvergaderingen.
- Het plaatsen van aandeelhoudersresoluties op de agenda van de aandeelhoudersvergadering.

De inzet van deze aandeelhoudersrechten bij ondernemingen waar de dialoog stagneert wordt op case-by-case basis overwogen. Hierbij wordt meegewogen of escalatie opportuun en naar verwachting effectief is. Aandeelhoudersrechten worden alleen ingezet wanneer zij een duidelijke link hebben met en bijdragen aan de thema's en prioriteiten zoals geïdentificeerd in het duurzaam beleggingsbeleid van ons pensioenfonds. Wanneer er wordt tegengestemd op één van de relevante agendapunten wordt de reden vermeld en vastgelegd. Dit is terug te vinden op onze website.

Indien de onderneming internationale normen schendt en tevens onderdeel is van het normatieve engagement programma dan is het uiterste middel uitsluiting van beleggingen. De onderneming kan worden uitgesloten van beleggingen wanneer de escalatiestrategie niet succesvol is gebleken en de onderneming geen stappen onderneemt om de schending op te heffen.

Dutch Engagement Network

In het kader van thematisch engagement is ons pensioenfonds sinds juli 2021 aangesloten bij het Dutch Engagement Network (DEN). DEN is een Nederlands engagement initiatief. Het initiatief is opgezet om de engagementactiviteiten van gelijkgestemde Nederlandse pensioenfondsen te bundelen en te concentreren om zodoende op efficiënte wijze de slagkracht van hun engagement te vergroten.

Uitgangspunten

DEN richt zich op additionele specifieke thema's die passen bij de focus SDG's gekozen door de aangesloten pensioenfondsen: Klimaat en Duurzame Productie en Consumptie. De huidige thema's van DEN richten zich op **Water in de toeleveringsketen** en **Van afval naar circulaire economie**. Water speelt een belangrijke rol in zowel het thema klimaat als voedseloplossingen. Het specifieke thema 'Water in de toeleveringsketen' streeft ernaar het gebruik van water te beperken waar mogelijk, ook gerelateerd aan gebieden die kampen met droogte. De huidige inrichting van onze economie leidt tot grote afvalstromen. Deze afvalstromen hebben niet alleen een grote impact op het milieu, maar ze leiden ook tot het verlies van waardevolle grondstoffen en kosten. Voor het thema 'Van afval naar circulaire economie' ligt de nadruk op het verminderen van afvalstromen en het toewerken naar een circulaire economie.

Proces

Voor de uitvoering heeft DEN onze fiduciair manager ingeschakeld. Als eerste stap in het proces doet deze fiduciair manager voorstellen voor thema's en te engagen ondernemingen. Deze dienen aan te sluiten bij het profiel van de deelnemende pensioenfondsen. DEN hanteert geen geografische focus en richt zich daarmee op engagement op mondiaal niveau. DEN voert engagement uit bij ondernemingen die in de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles terug te vinden zijn. Deelnemers kiezen welke ondernemingen in aanmerking komen voor engagement. Hierbij wordt rekening gehouden met de volgende factoren:

- De mogelijkheid voor DEN om invloed uit te oefenen
- De mate waarin DEN kennis kan verkrijgen over een ESG issue
- De materialiteit van het onderwerp (financieel en immaterieel)
- De mate van de verwachte respons en voortgang

Per engagementtraject worden mijlpalen opgesteld en wordt de voortgang bewaakt. Ieder half jaar stelt de fiduciair manager een rapportage op met de voortgang van het engagement proces.

Collectieve engagement initiatieven

In aanvulling op bovenstaande engagementprogramma's ondersteunt Ahold Delhaize Pensioen meerdere collectieve engagement initiatieven. Het eerste collectieve initiatief betrof Climate Action 100+. In 2024 zijn daar twee aanvullende initiatieven bij gekomen.

Climate Action 100+

Wij zijn als supporter aangesloten bij het collectieve engagementprogramma, Climate Action 100+. Climate Action 100+ is een beleggersinitiatief om in gesprek te gaan met de grootste veroorzakers van broeikasgassen. Het initiatief moet zorgen voor minder uitstoot, betere klimaatgerelateerde financiële toelichtingen en een betere governance rond klimaatverandering. In de top 100 bedrijven zitten de grootste wereldwijde emittenten van broeikasgassen. Jaarlijks publiceert Climate Action 100+ de resultaten van het engagementbeleid op haar website. Als supporter ondersteunt het pensioenfonds publiekelijk Climate Action 100+ en de doelstellingen ervan.

Long-term Investors in People's Health (LIPH)

Het internationale initiatief richt zich op asset managers en asset owners die stappen willen zetten op het thema "Gezondheid". Binnen het thema "Gezondheid" wordt aandacht besteed aan toegang tot zorg, een gezond milieu (denk aan de gezondheidsimpact van luchtverontreiniging), gezonde voeding en gezonde werkomstandigheden. Doelen van het programma zijn onder meer:

- Samenwerken bij engagement op het thema gezondheid
- Kennis delen om de impact van beleggingen op gezondheid beter in kaart te brengen
- Inzicht krijgen in wat voor systemische problemen bedrijven belemmeren om stappen te zetten naar een meer gezonde samenleving en daar actie op te ondernemen

Nature Action 100

Nature Action 100 (NA-100) is een engagement initiatief over het thema biodiversiteit. De naam en ambitie van dit initiatief zijn afgeleid van het toonaangevende klimaat-engagement project 'Climate Action 100+' waar Ahold Delhaize Pensioen ook aan meedoet. Doel is om engagement te voeren met de 100 ondernemingen met de grootste (negatieve) impact op biodiversiteit. De dialoog moet leiden tot meer en snellere actie om natuurverlies tegen te gaan, en te werken aan het herstel van de biodiversiteit. Het pensioenfonds ondersteunt de uitgangspunten van Nature Action 100 en geeft daar invulling aan door het mede-ondertekenen van engagementbrieven die naar bedrijven worden gestuurd.

Verantwoording

Om onze deelnemers goed te informeren, publiceren jaarlijks op de website en in het jaarverslag de ontwikkelingen en de resultaten van het gevoerde engagementbeleid.

Stemmen

Inleiding

1.1 Betrokken aandeelhouder

Ahold Delhaize Pensioen is ervan overtuigd dat goede corporate governance bijdraagt aan de duurzame langetermijnwaardecreatie van ondernemingen waarin Ahold Delhaize Pensioen belegt. Ahold Delhaize Pensioen is een betrokken aandeelhouder en maakt daarom actief gebruik van aandeelhoudersrechten. Zo stemmen wij op aandeelhoudersvergaderingen om duurzame langetermijnwaardecreatie bij ondernemingen te stimuleren, om effectief toezicht te houden op ondernemingen en om sterk en evenwichtig leiderschap te bevorderen. Daarnaast kan Ahold Delhaize Pensioen besluiten om vragen te stellen op aandeelhoudersvergaderingen of om aandeelhoudersresoluties in te dienen, zelfstandig of in samenwerkingsverband.

Naast de focus op normen voor corporate governance en de bescherming van aandeelhoudersrechten, hecht Ahold Delhaize Pensioen belang aan hoe ondernemingen omgaan met sociale, ethische en milieukwesties (ESG). Door ons op te stellen als betrokken belegger en het tonen van actief aandeelhouderschap draagt Ahold Delhaize Pensioen bij aan het bereiken van langetermijnwaardecreatie voor zowel de onderneming als aandeelhouders rekening houdend met andere stakeholders.

1.2 Corporate Governance uitgangspunten

Het Ahold Delhaize Pensioen stembeleid is gebaseerd op internationale best practices en wet- en regelgeving op het gebied van corporate governance. Hierbij houden we onder andere rekening met: Governance principes van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO); Global Corporate Governance Principles zoals opgesteld door het International Corporate Governance Network (ICGN); Principles for Responsible Investment (PRI); Nederlandse Corporate Governance Code. De Code kent naast de bepalingen voor beursgenoteerde ondernemingen een aantal principes die gelden voor aandeelhouders, waaronder in het bijzonder institutionele beleggers.

Daarnaast wordt bij het uitoefenen van stemrechten voor elke afzonderlijke markt rekening gehouden met de toepasselijke nationale wet- en regelgeving, lokale marktnormen en codes op het gebied van corporate governance.

1.3 Speerpunten Ahold Delhaize Pensioen

Bij het uitoefenen van het stemrecht worden de speerpuntthema's van Ahold Delhaize Pensioen meegenomen: klimaat en voeding. In het duurzaam beleggenbeleidsdocument en op de website is meer over de concrete invulling van deze thema's te vinden.

1.4 De wijze waarop wij stemmen

Ahold Delhaize Pensioen maakt gebruik van Institutional Shareholders Services (ISS) voor het uitoefenen van stemrechten. Ten eerste maakt Ahold Delhaize Pensioen gebruik van het

stemplatform om stemmen te kunnen uitbrengen op aandeelhoudersvergaderingen. De aandeelhoudersvergaderingen vinden wereldwijd plaats en voor Ahold Delhaize Pensioen is het niet mogelijk om alle vergadering in persoon te bezoeken. Door gebruik te maken van een stemplatform is Ahold Delhaize Pensioen in staat om te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen wereldwijd. Het stemmen op afstand wordt ook wel Proxy voting genoemd.

Daarnaast stelt ISS stemanalyses en stemadviezen per aandeelhoudersvergadering op conform het Ahold Delhaize Pensioen stembeleid¹. Het stembeleid van Ahold Delhaize Pensioen wordt toegepast om een weloverwogen stembeslissing te nemen op onderwerpen die uiteen zijn gezet in dit document.

Ahold Delhaize Pensioen stemt met alle beschikbare aandelen in de aandelenfondsen op de aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen waarin wij beleggen. Dit betekent dat ook gestemd wordt in markten waar speciale eisen gelden voor het uitoefenen van stemrechten. Bijvoorbeeld in landen waar een speciale volmacht is vereist of in landen waar aandelen tijdelijk worden geblokkeerd in de periode voor de aandeelhoudersvergadering. In deze laatste markten heeft Ahold Delhaize Pensioen ervoor gekozen om voor 50% van de aandelen te stemmen.

Het kan voorkomen dat er op een vergadering niet wordt gestemd doordat bijvoorbeeld de sub-custodian proxy voting niet aanbiedt, men in specifieke gevallen geen ingezetene is van het land waar de vergadering plaatsvindt of door technische oorzaken.

Het stembeleid wordt jaarlijks opnieuw beoordeeld op ontwikkelingen op het gebied van corporate governance. Corporate governance trends en controversiële agendapunten worden daartoe periodiek geëvalueerd en indien nodig zal het stembeleid dienovereenkomstig worden aangepast.

In dit stembeleid geven we voorbeelden wanneer we tegen bepaalde agendapunten zullen stemmen. Deze opsommingen zijn niet limitatief. Ook kan Ahold Delhaize Pensioen afwijken van het stembeleid als gevolg van bevindingen uit het engagement programma. (Zie ook paragraaf 1.5).

Ahold Delhaize Pensioen onthoudt zich van stemmen op de aandeelhoudersvergadering van Ahold Delhaize om mogelijke belangenconflicten te voorkomen.

1.5 Escalatiestrategie

Ahold Delhaize Pensioen heeft een uitgebreid thematisch en normatief engagementprogramma. Tussen het engagementprogramma en het uitoefenen van aandeelhoudersrechten bestaat een belangrijk verband.

¹ Met uitzondering voor het Ahold Delhaize Pensioen Emerging Markets Equity Fund. Ahold Delhaize Pensioen maakt voor dit fonds gebruik van het ISS SRI stembeleid. Dit beleid lijkt in grote lijnen op het Ahold Delhaize Pensioen stembeleid maar kan afwijken op het gebied van beloningen.

Ten eerste kan het engagementprogramma informatie opleveren voor het geïnformeerd uitbrengen van de stemmen. Bijvoorbeeld door het verkrijgen van relevante informatie voor gerelateerde Environmental, Social en Governance (ESG) voorstellen of agendapunten.

Ten tweede speelt het uitoefenen van aandeelhoudersrechten een belangrijke rol in de escalatiestrategie van Ahold Delhaize Pensioen. De escalatiestrategie biedt de volgende instrumenten:

- Tegen stemmen op bepaalde agendapunten bij onvoldoende openheid en voortgang bij de engagement. Zo kan tegen het remuneratiebeleid worden gestemd indien ESG hierin onderbelicht is. Of kan tegen benoemingen worden gestemd indien de ESG-kennis binnen het bestuur onder de maat is. De onderneming kan over de voorgenomen steminstructie actief worden geïnformeerd om ons standpunt kracht bij te zetten;
- Het stellen van vragen op de aandeelhoudersvergaderingen;
- Het plaatsen van aandeelhoudersresoluties op de agenda van de aandeelhoudersvergadering.

Bovenstaande instrumenten worden op case-by-case basis overwogen. Hierbij wordt meegewogen of het opportuun en effectief is. Deze instrumenten worden alleen ingezet wanneer zij een duidelijke link hebben met en bijdragen aan de thema's en prioriteiten, zoals geïdentificeerd in het duurzaam beleggenbeleid van Ahold Delhaize Pensioen. In het geval dat wij tegen stemmen zal dit met reden omkleed terug te vinden zijn in het zogenaamde "vote disclosure systeem (VDS)", de online rapportagetool waarin wij laten zien hoe wij hebben gestemd op aandeelhoudersvergaderingen.

2 Stembeleid

In dit stembeleid staan de belangrijkste en terugkerende onderwerpen waarover kan worden gestemd op aandeelhoudersvergaderingen. De onderwerpen zijn ondergebracht in zeven categorieën.

2.1 Operationele agendapunten

Deze categorie heeft betrekking op agendapunten ten aanzien van financiële rapportages, dividenduitkeringen, de (her)benoeming van accountants en de goedkeuring van accountantskosten. Wanneer statutaire wijzigingen worden voorgesteld, komen de rechten van aandeelhouders vaak in het geding.

Stembeleid

Wijzigingen van statuten van de onderneming

Wij stemmen tegen het wijzigingen van de statuten van de onderneming wanneer deze de rechten van aandeelhouders kunnen verminderen of beperken, zoals het geval is bij: drempels om voorstellen van aandeelhouders op de agenda te zetten;

eisen ten aanzien van een verhoogde meerderheid om voorstellen goed te keuren, en;
een hogere drempel om over belangrijke fusies en overnames te laten stemmen.

Accountants

Om onafhankelijkheid van de accountant te waarborgen wordt er een maximum termijn duur van 10 jaar gehanteerd. Dit komt overeen met de Europese wetgeving. Wanneer de termijn langer dan 10 jaar duurt zal er tegen herbenoeming van de accountant worden gestemd.

De routinematige inzet van dezelfde accountant voor diensten die niet direct gerelateerd zijn aan het opstellen van de jaarrekening (bijvoorbeeld belastingen, advisering) en die hoger zijn dan de jaarlijkse auditkosten, roepen twijfels op over de vraag of de onafhankelijkheid van de accountant voldoende is gewaarborgd. Daarom stemmen wij tegen de vergoeding van de accountant wanneer:

de kosten voor andere diensten dan het controleren van de jaarrekening gedurende twee opeenvolgende jaren aanzienlijk hoger zijn, zonder dat er een goede verklaring voor is;

de naam van de voorgestelde accountant niet bekend is gemaakt;

er ernstige twijfels zijn over de effectiviteit van de accountant;

er reden is om aan te nemen dat de accountant een oordeel heeft gegeven dat onjuist is en geen goede indicatie is van de financiële positie van de onderneming.

de lead audit partner(s) heeft/hebben eerder de onderneming gediend in een leidinggevende positie of kan/kunnen op andere wijze worden beschouwd als gelieerd aan de onderneming;

er zonder opgaaf van reden wordt gewisseld van accountant.

Uitkering van dividend

Wij stemmen tegen de uitkering van dividend wanneer:

het dividend excessief is in het licht van de financiële positie van de onderneming;

indien de dividenduitkering consistent lager is dan 30 procent van de winst zonder dat hiervoor een acceptabele verklaring is.

Financiële verslaggeving

Wij stemmen voor de goedkeuring van de financiële verslaggeving van een onderneming wanneer deze tijdig is gepubliceerd en wordt vergezeld door een goedkeurende accountantsverklaring. Wij stemmen tegen indien:

er zorgen zijn over de gepresenteerde rekeningen of de toegepaste controle procedures;

de onderneming niet reageert op vragen van aandeelhouders over specifieke punten die openbaar moeten worden gemaakt.

Niet-financiële verslaggeving

In de regel stemmen wij voor de goedkeuring van verplichte niet-financiële informatieverklaringen en/of rapporten, tenzij de onafhankelijke accountant materiële bedenkingen heeft geuit over de gepresenteerde informatie.

2.2 Kapitaalstructuur

Deze categorie heeft betrekking op alle agendapunten ten aanzien van de uitgifte van extra aandelenkapitaal alsook de vermindering van aandelenkapitaal.

Stembeleid

Aandelenkapitaal – verhogen maatschappelijk kapitaal

Wij beoordelen voorstellen tot verhoging van het maatschappelijk kapitaal case-by-case. Indien deze voorstellen geen machtiging inhouden om aandelen uit te geven buiten de (vooraf) goedgekeurde limiet zal in de regel voor worden gestemd.

Aandelenuitgifte

Wij beoordelen de aandelenuitgifte case-by-case rekening houdend met een mogelijk effect van ‘verwatering’.

Inkoop van eigen aandelen

Wij stemmen over het algemeen voor verzoeken van ondernemingen om maximaal 10% van uitgegeven aandelen in te kopen. Redenen om tegen te stemmen kunnen liggen in lokale marktregulering of bij de inkoop van eigen aandelen om een mogelijke overname te voorkomen.

Loyaliteitsdividend

Wij stemmen tegen iedere voorgestelde aandelenuitgifte waaraan extra loyaliteitsdividend is gekoppeld, omdat deze de gelijkwaardigheid tussen verschillende groepen aandeelhouders kan aantasten en het dividendrendement negatief kan beïnvloeden.

Een stem per aandeel

Naleving van het 'one share, one vote'-principe is leidend wanneer we stemmen over aandelenklassen met speciale stemrechten. Daarom stemmen wij tegen alle voorstellen die de invloed van minderheidsaandeelhouders kan beperken.

2.3 Bestuur van de onderneming

Deze categorie heeft betrekking op alle agendapunten over de benoeming van bestuurders en de samenstelling van bestuurscommissies. De bestuurslaag (zowel one-tier als two-tier structuren) moeten in alle jurisdicties zijn samengesteld uit een meerderheid van onafhankelijke bestuurders. Ook moet een goede mate van diversiteit binnen het bestuur bestaan op basis van opleiding, ervaring, leeftijd, nationaliteit en geslacht. De bestuurscommissies (audit, remuneratie en nominatie) zijn instrumenteel voor een goed geïnformeerd bestuur en een effectief toezicht op de onderneming.

Een effectief bestuur bestaat uit personen met verschillende profielen en achtergronden. De onderneming moet daarom voldoende informatie over alle huidige bestuursleden en kandidaten delen, zodat aandeelhouders in staat zijn de diversiteit in de samenstelling van het bestuur te beoordelen.

Stembeleid

Onafhankelijkheid

Wanneer de bestuurscommissie of het bestuur zelf niet in meerderheid onafhankelijk is, stemmen wij tegen de benoeming van een niet-onafhankelijk, niet-uitvoerend bestuurslid.

Combinatie rol CEO en voorzitter

Wij stemmen case-by-case over de scheiding van de functies van bestuursvoorzitter en CEO. Het combineren van deze twee belangrijke rollen binnen een organisatie verdient niet de voorkeur omdat de onderneming dan mogelijk niet in staat is een evenwicht tussen macht en gezag binnen het bestuur te waarborgen en om te voorkomen dat een concentratie van macht bij één persoon komt te liggen.

Als best practice zouden de functies van Voorzitter en CEO niet moeten worden gecombineerd, maar er kunnen omstandigheden zijn die de risico's die hiermee gepaard gaan verminderen, zoals:

- een leidende onafhankelijke bestuurder (lead independent director) wordt benoemd;
- dat er voldoende andere onafhankelijke bestuursleden zijn, en;
- dat er aanvullend toezicht is, zodat besluitvorming op bestuursniveau evenwichtig en onafhankelijk plaatsvindt.

Bestuurstermijn

Wij stemmen tegen de herbenoeming van bestuursleden die langer hebben gediend dan de wettelijke benoemingsstermijn toestaat, waarbij we rekening houden met lokale wet- en regelgeving en/of corporate governance code. We wijken hiervan af indien het absoluut noodzakelijk is om een het huidige goed functionerend bestuur te behouden dat anders niet goed in evenwicht zou zijn. Wel moet het op het moment van de benoeming duidelijk zijn dat dit een tijdelijke benoeming is totdat er een opvolger is gevonden.

Te veel bestuurlijke functies

Bestuursleden die in een bovenmatig aantal andere besturen zitting hebben, kunnen rekenen op een tegenstem, omdat dit ten koste kan gaan van hun bestuurlijke verplichtingen en hun beschikbaarheid om toezicht op de onderneming te houden. De best practices en wettelijke eisen ten aanzien van het maximum aantal bestuurlijke functies zijn vaak vastgelegd in lokale wetten of corporate governance codes. De onderneming en de bestuurders moeten daarom transparant zijn over het aantal bestuursfuncties en deze gegevens openbaar maken. Daarnaast moet de benoeming van afzonderlijke bestuursleden mogelijk zijn, in plaats van de benoeming van meerdere bestuursleden in één agendapunt.

Aanwezigheidspercentages

In het jaarverslag moet het volgende vermeld staan:

- hoe vaak afzonderlijke bestuursleden aanwezig waren;

- een overtuigende verklaring wanneer een bestuurslid bij minder dan 75% van de bestuurs- en commissievergaderingen aanwezig was.

Met name wanneer een bestuurslid zitting heeft in een groot aantal externe besturen, vormen de aanwezigheidspercentages een duidelijke indicatie van de beschikbaarheid voor bestuurlijke verplichtingen.

Reactie van het bestuur op aandeelhoudersvoorstellen

Wij stemmen tegen de verantwoordelijke bestuurs- of commissieleden wanneer het bestuur geen actie heeft ondernomen naar aanleiding van een voorstel van aandeelhouders dat in het voorgaande jaar de steun kreeg van de meerderheid van de aandeelhouders (zie ook categorie 6 over voorstellen van aandeelhouders).

Diversiteit

Wij zijn van mening dat een diverse samenstelling van het bestuur belangrijk is. Hierbij moet rekening worden gehouden met een reeks professionele en persoonlijke factoren. Dit omvat onder andere expertisegebieden, geslacht, etniciteit, leeftijd, nationaliteit en zakelijke achtergrond. Een goede samenstelling dient de vaardigheden en expertise te weerspiegelen die nodig zijn voor het uitvoeren van de strategie. Diversiteit wordt hierbij breed gedefinieerd. Wij stemmen tegen de herbenoeming van de voorzitter van de benoemingscommissie (of andere commissieleden, afhankelijk van de situatie) bijvoorbeeld wanneer er geen vrouwelijke bestuursleden zijn. We houden rekening met lokale wet- en regelgeving en corporate governance codes waar naast een quorum voor vrouwelijke bestuurders ook andere diversiteitsvereisten in opgenomen kunnen zijn.

ESG-factoren

Wij stemmen tegen de (her)benoeming van bestuursleden bij een gebrek aan transparantie op het gebied van duurzaamheid en een tekortkoming om ESG-risico's adequaat te beheren en/of te beperken.

Op basis van ons engagementprogramma en onze escalatiestrategie kunnen wij tegen de (her)benoeming van bestuurders stemmen die in hun bedrijfsstrategie (waaronder beloningsbeleid) de materiële ESG-onderwerpen onvoldoende hebben geadresseerd.

Op het thema klimaat verwachten wij van de ondernemingen in het engagement programma en de ondernemingen in de Climate Action 100+ focusgroep dat de bedrijfsstrategie is gericht op de doelstelling om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 graden Celsius, zoals uiteengezet in het Klimaatakkoord van Parijs en/of een plan hebben opgesteld om in 2050 een netto-uitstoot van nul te bereiken.

Op het thema biodiversiteit verwachten wij van de ondernemingen in de Nature Action 100 Focusgroep dat zij zich committeren om belangrijke oorzaken van natuurverlies te vermijden en dat ze zich inzetten om ecosystemen te herstellen en daarbij de hele waardeketen betrekken. Daarbij

kijken we ook expliciet of de onderneming zich inzet om belangrijke oorzaken van natuurverlies te vermijden in de hele waardeketen en om ecosystemen te herstellen.

Verlenen van décharge

Een stem tegen op het verlenen van decharge vindt plaats wanneer betrouwbare informatie en zwaarwegende feiten aantonen dat het bestuur zijn verplichtingen niet nakomt. Of wanneer bestuursleden ESG-risico's niet of onvoldoende beheren.

2.4 Beloning

Deze categorie beschrijft de minimale eisen aan de beloning van bestuursleden of van andere bij naam genoemde medewerkers. Aandeelhouders hebben in de meeste jurisdicties een adviserende of bindende stem over het beloningsverslag en (de uitvoering van) het beloningsbeleid.

Bij het stemmen op agendapunten met betrekking tot beloningen staat transparantie rondom de prestatiecriteria en de realisatie van de gestelde doelen centraal. Financiële en niet-financiële criteria, met inbegrip van ESG-criteria, zijn relevant zolang zij een effectieve prestatie belonen die in overeenstemming is met het doel, de strategie en de doelstellingen die de onderneming heeft vastgesteld. De beloning van bestuurders moet een aantoonbare relatie hebben met de prestaties van de onderneming, waarbij de nadruk ligt op het creëren van lange termijn (aandeelhouders)waarde.

Stembeleid

Minimumeisen

Wij hanteren een aantal minimeisen voor de beloning van bestuurders dat in relatie staat tot de prestaties van de onderneming. Ondernemingen moeten een onafhankelijke en effectieve beloningscommissie hebben die uitkeringen bij slechte prestaties voorkomt. Wij zullen, zonder lokale normen in de afweging mee te nemen, stemmen tegen een beloningsverslag en/of beloningsbeleid met:

- uitkeringen van variabele beloningen bij slechte prestaties van de onderneming;
- variabele beloningsregeling zonder openbaargemaakte prestatiecriteria;
- langetermijn variabele beloningsregeling met een prestatietermijn korter dan 3 jaar;
- bonussen zonder maximum percentage van het basissalaris;
- beloningen waarbij een hoge mate van vrijheid is bij de toekenning door de remuneratiecommissie of het bestuur;
- eenmalige discretionaire betalingen aan bestuurders zonder een duidelijke motivering en/of zonder prestatiecriteria, bijvoorbeeld tekengeld of retentiepremies;
- voorstellen voor het bekrachtigen van 'golden parachutes' (ontslagvergoedingen), met name wanneer er sprake is van een excessieve geldelijke ontslagvergoeding, en;
- een verhoging van het basissalaris hoger dan het inflatiepercentage, zonder overtuigende motivering.

Wanneer er sprake is van ernstige en bewezen controverses, dient de variabele beloning voor dat jaar te worden beperkt om te laten zien dat het de situatie in ogenschouw neemt. Wanneer dat niet het geval is, zal tegen het voorstel worden gestemd.

ESG prestatiecriteria

Milieu-, sociale en governance (ESG) prestatievoorwaarden moeten materieel zijn voor de onderneming en kwantificeerbaar. Wij verwachten van iedere onderneming dat zij minimaal één ESG prestatiedoelstelling in hun beloningsbeleid hebben opgenomen. Indien dit niet het geval is, stemmen wij tegen het beloningsbeleid en/of beloningsverslag.

Daarnaast verwachten wij van de grootste bijdragers aan de CO₂ uitstoot in de energie, chemie, metaal en mijnbouw, gas, bouwmaterialen en cement sector en de ondernemingen in de Climate Action 100+ focusgroep een transitieplan dat onderdeel is van de strategie en gekoppeld is aan het beloningsbeleid. Indien dit niet het geval is stemmen wij tegen het beloningsbeleid.

Van een selectie van farmaceutisch- of zorg gerelateerde ondernemingen² verwachten wij dat toegang tot zorg waaronder medicijnen, vaccins en diagnostiek een plek heeft in de bedrijfsstrategie en door wordt vertaald naar vooraf gestelde doelstellingen in het beloningsbeleid. Indien dit niet het geval is stemmen wij tegen het beloningsbeleid.

Van een selectie ondernemingen³ waarvoor het onderwerp gezonde voeding materieel is verwachten wij dat 'gezonde voeding' een plek heeft in de bedrijfsstrategie en dat dit wordt door vertaald naar doelstellingen in het beloningsbeleid. Indien dit niet het geval is zal er tegen het beloningsbeleid/-verslag worden gestemd.

Vertrekvergoedingen bestuurders

In het geval van een overname van de onderneming of bij voortijdige beëindiging van de bestuurstermijn wordt er tegen vergoedingen gestemd die meer dan éénmaal het basissalaris bedragen of die hoger zijn dan in de lokale markt gangbaar is.

Verhouding tussen variabel en vast inkomen

Wanneer een onderneming onder de Europese Capital Requirements Directive IV richtlijn valt, hebben de aandeelhouders een bindende stem bij het goedkeuren van de maximale verhouding tussen de variabele en vaste beloning. Wij stemmen voor voorstellen met een variabele beloning tot een maximum van 100% van de vaste beloning en stemmen bij voorstellen boven de 100% tegen.

² Het betreft de ondernemingen uit het engagement programma en de ondernemingen in de Access to Medicine Benchmark.

³ Het betreft ondernemingen uit het thematisch programma gezonde voeding en ondernemingen in de Access to Nutrition Index.

Aandelen uitvoerende bestuurders

Om de beloning van uitvoerende bestuurders en de prestaties van de onderneming in lijn te brengen met de belangen van zowel bestuurders als aandeelhouders, worden uitvoerende bestuurders aangemoedigd om aandelen te kopen tot een vooraf vastgesteld meervoud van het vaste salaris. Leningen van de onderneming aan bestuurders voor het kopen van aandelen worden echter niet goedgekeurd.

Beloning in aandelen van niet-uitvoerende bestuurders

Hoewel het in sommige jurisdicties veel voorkomt stemmen wij tegen beloningsvoorstellen die aandelen(opties) toekennen aan niet-uitvoerende bestuurders, omdat deze vorm van beloning de onafhankelijkheid van deze bestuurders kan aantasten en (lange termijn) beslissingen kan beïnvloeden.

2.5 Overige agendapunten

Deze categorie richt zich op alle andere agendapunten waarop gestemd kan worden.

Stembeleid

Fusies en overnames

Wij stemmen case-by-case over fusies en overnames. Alhoewel financiële en strategische overwegingen de overwicht hebben, spelen ook de bescherming van de rechten van minderheidsaandeelhouders, mogelijke belangenconflicten en het corporate governance profiel van de onderneming een rol.

Beschermingsconstructies

Wij stemmen over het algemeen tegen beschermingsconstructies, vooral wanneer de rechten van aandeelhouders worden aangetast of wanneer de kans op een fusie of overname sterk wordt beperkt.

Transacties met betrokken partijen

Het goedkeuren van commerciële transacties tussen de onderneming en betrokken partijen is van groot belang voor de bescherming van aandeelhouders tegen potentiële belangenconflicten. Wij stemmen case-by-case over dergelijke transacties.

Klimaattransitieplannen

Beursgenoteerde ondernemingen leggen steeds vaker hun klimaattransitieplannen ter advisering voor aan de aandeelhouders. Wij stemmen tegen deze plannen wanneer deze niet in lijn zijn met het Klimaatakkoord van Parijs (1,5 graad scenario).

Virtuele/hybride vergaderingen

Wij stemmen over het algemeen voor voorstellen om aandeelhoudersvergaderingen in hybride vorm te houden. Voorstellen om een volledig virtuele aandeelhoudersvergadering te houden worden case-

by-case beoordeeld. Waarborging van dezelfde aandeelhoudersrechten als bij een fysieke vergadering is hierbij een belangrijk vereiste.

2.6 Voorstellen van aandeelhouders

Aandeelhouders krijgen in veel jurisdicties de mogelijkheid een onderwerp op de agenda voor de aandeelhoudersvergadering te zetten.

Voorstellen met betrekking tot ESG factoren

Wij besteden binnen het duurzaam beleggenbeleid extra aandacht aan de thema's voeding en klimaat. Wij analyseren elk ESG gerelateerd aandeelhoudersvoorstel nauwkeurig. Wij zullen echter tegen voorstellen stemmen die te voorschrijvend of buitenproportioneel belastend zijn (o.a. te strikte deadlines), of onuitvoerbaar zijn gezien de aard van de alledaagse bedrijfsvoering van de organisatie.

Duurzaamheid als prestatie maatstaf

Wij stemmen voor voorstellen die duurzaamheid als prestatie maatstaf willen opnemen voor de beloning van bestuurders. Dit geldt vooral voor ondernemingen die extra worden blootgesteld aan controverses ten aanzien van duurzaamheid, zoals de mijnbouw- en grondstoffenindustrie. Zoals bij alle beloningsvoorstellen moeten de duurzaamheidscriteria robuust, meetbaar en transparant zijn.

Politieke donaties

Om de normen voor openbaarmaking van bedrijfsuitgaven door ondernemingen en de transparantie in het algemeen te verbeteren, zullen wij voor alle voorstellen tot openbaarmaking van politieke donaties stemmen.

Verantwoording

Om zijn deelnemers goed te informeren, publiceert Ahold Delhaize Pensioen elk kwartaal op de website en jaarlijks in het jaarverslag de ontwikkelingen en de resultaten van het gevoerde stembeleid.

Op de website staat het "vote disclosure systeem (VDS)". Dit is een online rapportagetool waarin wij laten zien hoe wij hebben gestemd op aandeelhoudersvergaderingen.

Impact beleggen

Introductie

Ahold Delhaize Pensioen wil via impact beleggingen een positieve bijdrage leveren op de thema's voeding en klimaat. Bij impact beleggen gaat het om investeringen in bedrijven met de nadrukkelijke intentie om naast een financieel resultaat, een meetbare maatschappelijke, sociale en/of milieu-impact te realiseren.

Implementatie

Wij willen 5% van de beleggingsportefeuille beleggen in oplossingen op de thema's voeding en klimaat. Naast het voorkomen van negatieve impact willen we als pensioenfonds daarom investeringen doen die bijdragen aan maatschappelijke verbetering. Aan impact beleggingen worden de volgende eisen gesteld:

- De beleggingen hebben naast een financieel rendement een expliciete maatschappelijke doelstelling. Dit wordt ook wel intentionaliteit genoemd.
- De impact van de belegging is meetbaar of er is een concrete ambitie om de output te gaan meten (bijvoorbeeld als de data nog niet beschikbaar is).
- De belegging gaat niet ten koste van het verwachte gemiddelde risico/rendementsprofiel voor de lange termijn. Een beperkte korte termijn tracking error of rendementsafwijking is acceptabel.
- De beleggingen hebben relevantie voor de door het pensioenfonds gekozen thema klimaat- en voeding.

Verantwoording

Om onze deelnemers goed te informeren, publiceren we elk jaarlijksop de website en in het jaarverslag de ontwikkelingen en de resultaten van het gevoerde impactbeleggenbeleid.

Overige elementen

Class actions

Ahold Delhaize Pensioen onderschrijft dat engagement in combinatie met class action een positieve bijdrage kan leveren aan de governance (en daarmee aandeelhouderswaarde) van bedrijven. Los daarvan is compensatie van financiële schade (als gevolg van wanbestuur) in het belang van de deelnemers van het pensioenfonds. Het pensioenfonds sluit aan bij lopende class actions, wanneer financiële schade is geleden door beleggers (waaronder Ahold Delhaize Pensioen) als gevolg van wanbestuur en duidelijke aanwijzingen bestaan voor wanbestuur. Zelf zal het pensioenfonds geen juridische procedures tegen bedrijven starten.

Wij nemen de class action settlement-dienstverlening af van de custodian en dit omvat:

- a) Het monitoren van de class actions settlements over de hele wereld.
- b) Het aansluiten op in gang gezette class actions op basis van de (historische) aandelenposities van het pensioenfonds.
- c) Het innen van de schadevergoeding aan de aandeelhouders.

ESG Risicomanagement

Duurzaam beleggen brengen specifieke risico's met zich mee. Het ESG risicomanagement richt zich op het identificeren en beheersen van deze risico's. Ons ESG risicomanagement is staat beschreven in een afzonderlijk document.

Fiscaal beleid

Belastingheffingen vormen een belangrijke inkomstenbron voor overheden en zijn daarmee onmisbaar voor de stabiliteit en sociaal economische cohesie van de samenleving. Belastingen (directe- en indirecte belastingen) vormen daarentegen ook kosten voor het pensioenfonds die leiden tot een lagere opbrengst voor onze deelnemers. Wij bewaken het evenwicht tussen enerzijds zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid en anderzijds het realiseren van een zo hoog mogelijke opbrengst na belastingen. Hierbij worden fiscale risico's geminimaliseerd en de belastingdruk verlaagd waarbij gebruik gemaakt wordt van de fiscale mogelijkheden binnen bestaande wet- en regelgeving. Om dit te realiseren hanteren we de volgende fiscale principes die zijn vastgelegd in ons fiscaal beleid:

- Fiscaal compliant:
 - Wij willen handelen naar de letter én de geest van de (internationale) fiscale wet- en regelgeving.
 - Wij willen fiscaal compliant zijn. Dit houdt in het tijdig, juist, en volledig indienen van aangiften en afdragen van belastingen in alle voor het pensioenfonds aan de orde zijnde landen.

- Fiscale pensioenfondsstatus
 - Wij willen geen enkel risico lopen ten aanzien van zijn fiscale positie zoals bijvoorbeeld de vrijgestelde status voor de vennootschapsbelasting en de fiscale behandeling van de pensioenuitkeringen voor haar deelnemers.
 - Ten aanzien van de door het pensioenfonds wereldwijd gehouden (liquide en illiquide) beleggingen streven wij naar een gelijke behandeling als vergelijkbare lokale pensioenfondsen.
 - Daarnaast willen we niet slechter af zijn indien indirect in een (liquide of illiquide) belegging wordt geïnvesteerd ten opzichte van een directe investering. Fiscale gevolgen worden dan ook meegenomen in de besluitvorming rondom de inrichting van de beleggingsportefeuille.
- Transparante relatie met alle stakeholders
 - Wij streven naar een coöperatieve en transparante relatie met alle stakeholders.
- Fiscale planning
 - Wij streven vanuit zijn strategische doelstellingen naar een zo hoog mogelijk rendement door effectief gebruik te maken van de fiscale mogelijkheden, mits passend binnen zowel de letter als de geest van (internationale) wet- en regelgeving.
 - Wij willen niet actief bijdragen aan (het mogelijk maken van) agressieve tax planning en daar ook geen gebruik van maken.
- Fiscale risicobeheersing
 - Wij hebben een gedegen 'fiscaal risicomanagement' dat past bij de omvang, complexiteit en kostenstructuur van het pensioenfonds.
 - Wijzigingen in het fiscale beleid worden altijd afgestemd met een externe fiscale belastingadviseur waarna de daaruit voortvloeiende acties en operationele uitvoering door het pensioenfonds wordt opgepakt.

Ahold Delhaize Pensioen let er bovendien op of de bedrijven waarin we beleggen duurzaam en verantwoord te werk gaan. We beoordelen binnen deze kaders of bedrijven fiscaal verantwoord opereren. Dit doen we om (fiscale) risico's te kunnen inschatten, maar ook als onderdeel van ons duurzaamheidsbeleid. Wij zullen bedrijven waarin wij beleggen bevragen op fiscaal verantwoord handelen en nagaan of zij fiscaal beleid hebben vastgesteld. Dit komt terug in ons normatief engagementbeleid. Wanneer bedrijven blijvend niet kunnen voldoen aan onze fiscale principes, kunnen we overgaan tot uitsluiting. Ook via stemmen oefenen we invloed uit op bedrijven en stemmen we tegen voorstellen van bedrijven die niet voldoen aan onze fiscale principes. Dit is onderdeel van ons stembeleid.

Due diligence proces

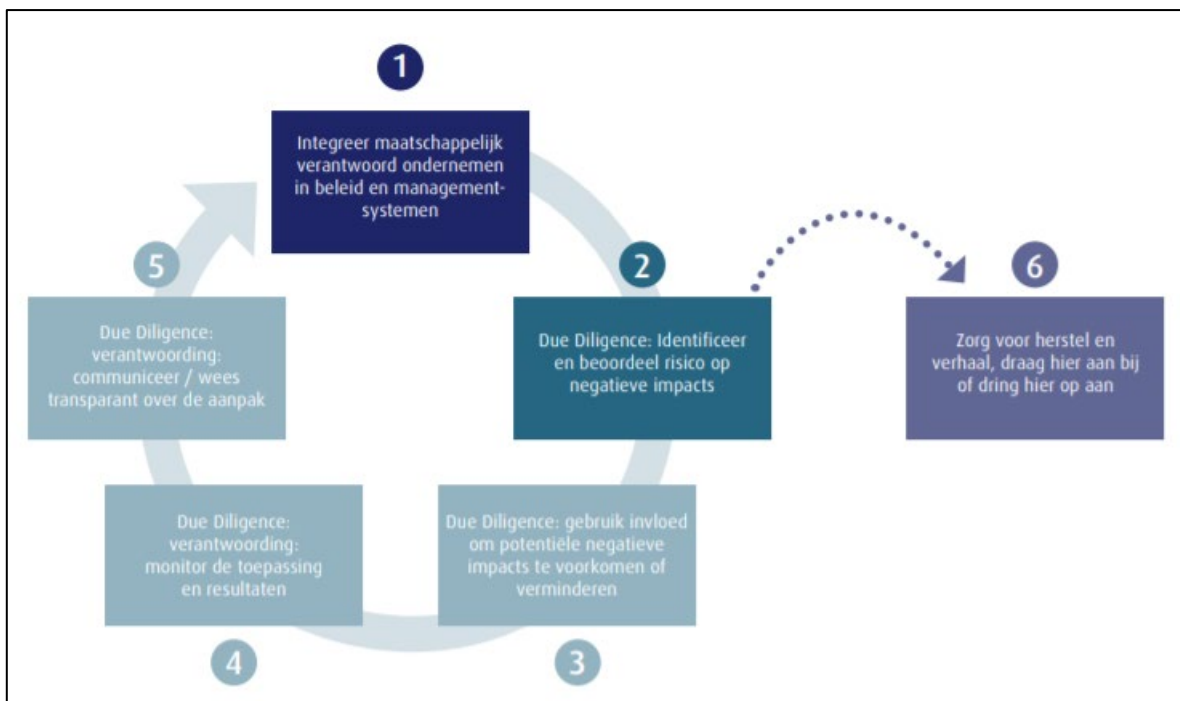
1. Inleiding Due diligence

Ahold Delhaize Pensioen (hierna: ADP) doorloopt periodiek een due diligence cyclus om de daadwerkelijke en mogelijke negatieve impact van de beleggingen op duurzaamheidsfactoren te identificeren, te voorkomen en te verminderen en om verantwoording af te leggen over hoe het pensioenfonds omgaat met de geïdentificeerde risico's. Deze due diligence is er dus op gericht om de belangrijkste ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren te identificeren, prioriteren en analyseren.

In deze bijlage gaan we nader in op de verschillende stappen van het due diligence proces. Daarbij hanteren wij het model en de terminologie van het Instrumentarium van het Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen. Zie tevens figuur 1.

NB: De stappen in figuur 1 hebben een afwijkende benaming van de stappen die in het Instrumentarium Convenant Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen worden genoemd en die zijn uitgewerkt in deze bijlage.

Figuur 1: Due diligence cyclus



Bron: Instrumentarium Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen

2. Toelichting op de verschillende stappen van due diligence

Stap 1 Inbedden van ESG in relevant beleid en managementsystemen

ADP onderschrijft de ESG-due diligence stappen conform het OESO-richtsnoer⁴. Wij streven via onze beleggingen naar (maatschappelijke) langetermijnwaardecreatie en identificeren en beoordelen aan de hand van een due diligence screening de daadwerkelijke en potentiële negatieve impact in de beleggingsportefeuille. Deze due diligence screening wordt uitgevoerd door Achmea Investment Management op basis van ISS-ESG informatie.

Stap 2 Identificeren en beoordelen van daadwerkelijke en potentiële negatieve impact in de beleggingsportefeuille en bij potentiële beleggingen

Bij het screenen van onze beleggingsportefeuille (aandelen en bedrijfsobligaties⁵) worden (potentiële) negatieve impacts op de samenleving en het milieu geïdentificeerd. Dit zijn de belangrijkste ongunstige effecten van onze beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren.

Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending. Dit houdt het volgende in:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met Schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen of kan worden getroffen of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen zodat deze overeenkomt met de situatie die voorafging aan de negatieve impact.

Tevens wordt de mate van waarschijnlijkheid meegewogen. Het screeningsproces vindt vier maal per jaar plaats aan de hand van de bevindingen van het onderzoeksbureau ISS-ESG.

Thematische aandachtsgebieden voortkomend uit de due diligence

De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtsgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving of het milieu. De onderneming krijgt bij de prioritering beoordeling een kwalificatie van rood, oranje of groen op basis van de ISS-ESG data. Deze kwalificatie wordt vervolgens gebruikt bij de prioritering bij de thematisch aandachtsgebieden.

De thematisch aandachtsgebieden voor ADP zijn gerelateerd aan mensenrechten, arbeidsnormen, milieu, waaronder klimaatverandering, en anti-corruptie. Ondernemingen die zich niet houden aan

⁴ <https://mneguidelines.oecd.org/RBC-for-Institutional-Investors.pdf>: "Responsible business conduct for institutional investors"

⁵ Voor staatsobligaties past ADP een screening toe voor hoog-risicolanden, die leidt tot een uitsluitingslijst voor specifieke landen. Zie voor meer informatie het uitsluitingsbeleid en de MVB-halfjaarrapportage. Voor hypotheek en vastgoed wordt de uitvoering van het ESG-beleid beschreven in het MVB-halfjaarrapportage.

deze normen worden als (potentieel) risicovol beschouwd voor de samenleving of het milieu. In paragraaf 3 van deze bijlage worden de (internationale) standaarden uiteengezet die gebruikt worden bij de thematische aandachtsgebieden. Deze thematische aandachtsgebieden zijn integraal onderdeel van het normenkader van ADP; daarvan is klimaat als apart thematisch aandachtsgebied genoemd in het MVB-beleid. Dit vanwege relevantie voor de deelnemers en het bestuur. Het bestuur heeft klimaatovertuigingen vastgesteld waarin klimaat als een materieel risico voor het pensioenfonds wordt beschouwd, hiervoor verwijzen we naar de website.

ADP prioriteert de daadwerkelijke en potentiële negatieve impact aan de hand van de ernst en waarschijnlijkheid en gebruikt voor alle geïdentificeerde casussen zijn invloed om de negatieve impact te voorkomen en/of te mitigeren. Hierbij wordt geen nadere prioritering gemaakt tussen thematische aandachtsgebieden, locatie waar de daadwerkelijke of potentiële negatieve impact zich voordoet of de omvang van onze positie in een onderneming.

Stap 3 Negatieve impacts voorkomen en/of mitigeren en stap 6 (herstel en verhaal)

Wanneer ondernemingen in onze beleggingsportefeuille (potentieel) negatieve impact veroorzaken of dreigen te veroorzaken gebruiken wij onze invloed om deze negatieve impact te voorkomen en/of te mitigeren en indien nodig om herstelmaatregelen en/of compensatie mogelijk te maken. Dit doen wij via engagement, waar nodig en mogelijk voeren we extra invloed uit door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

Wanneer ondernemingen waarin wij beleggen negatieve impact hebben veroorzaakt c.q. daaraan hebben bijgedragen, verlangen wij dat zij herstelmaatregelen uitvoeren en/of benadeelden compensatie bieden c.q. daaraan bijdragen (stap 6). De nadere invulling van ons engagement- en stembeleid vindt u op de website en in de halfjaarlijkse verantwoord beleggen rapportages. In het uiterste geval kunnen wij besluiten om te desinvesteren en de onderneming uit te sluiten van belegging. De uitsluitingslijst vindt u tevens op de website en in de halfjaarlijkse verantwoord beleggen rapportages.

Stap 4 Monitoring van implementatie en resultaten

De voortgang en impact van ons engagementbeleid ten aanzien van de geïdentificeerde negatieve impact wordt gemonitord via een halfjaarlijkse rapportage vanuit onze MVB-dienstverlener Achmea Investment Management. Daarnaast ontvangt ADP zelf een diepgaande vertrouwelijke rapportage over de voortgang van de engagement.

Stap 5 Verantwoording

Halfjaarlijks legt ADP aan deelnemers en anderen belanghebbenden verantwoording af via een publieke versie van het MVB halfjaarverslag. Deze is beschikbaar op onze website.

3. Overzicht van standaarden die gebruikt worden bij thematisch aandachtsgebieden

Mensenrechten

De 'rechten van de mens' vormen één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en worden geadresseerd door de eerste twee principes. Deze principes staan echter niet op zichzelf en zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS-ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van mensenrechten.

In de UN Guiding Principles on Business & Human Rights (UNGPs), staat specifiek beschreven hoe bedrijven met deze richtlijnen en verdragen dienen om te gaan en wat hun verantwoordelijkheden zijn. Of zoals de opsteller van de UNGPs, Professor John Ruggie stelt: *"The Guiding Principles' normative contribution lies not in the creation of new international law obligations but in elaborating the implications of existing standards and practices for states and businesses; integrating them within a single, logically coherent and comprehensive template; and identifying where the current regime falls short and how it could be improved"*.

Tabel 1: Principes VN Global Compact en gelieerde verdragen op het thema mensenrechten

Thema per principe	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen
Mensenrechten	Principe 1	Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren.	iv. Mensenrechten v. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	Universele verklaring van de rechten van de mens. De VN-verklaring over de rechten van inheemse volkeren.
	Principe 2	Bedrijven dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.	viii. Consumentenbelangen iv. Mensenrechten	ILO conventie 169 betreffende inheemse en in stamverband levende volken in onafhankelijke landen. Tripartite ILO-verklaring inzake multinationale ondernemingen en sociaal beleid. Geneefse conventie. Haagse conventie. Universele verklaring van de Rechten van de Mens.

In de praktijk hebben mensenrechtenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Beperking van het recht op zelfbeschikking
- Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
- Het niet respecteren van rechten van inheemse volken
- Beperking van vrijheid van meningsuiting

Beperking van het recht op zelfbeschikking

Het recht op zelfbeschikking van volken is opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en is weer uitgewerkt in twee bindende VN verdragen; 'Burgerrechten en Politieke Rechten' (BuPo) en 'Economische, Sociale en Culturele Rechten' (EcSoCu). Deze verdragen werden in 1966 aanvaard en gingen in 1976 van kracht. Het individuele recht op zelfbeschikking kan gezien worden als een element van de persoonlijke vrijheid, en daarmee als een grondslag van de mensenrechten. Hierdoor vormen kwesties waarin ondernemingen bijdragen aan een beperking van het recht op zelfbeschikking een mensenrechtenschending.

Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht

Ten aanzien van de kwestie 'Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht' is het van belang dat ondernemingen ten aanzien van degenen die gevolgen van hun activiteiten ondervinden internationaal erkende mensenrechten respecteren. De 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights', die zijn geïntegreerd in de OESO-richtlijnen, bieden voor bedrijven een hanteerbaar beleidskader over de toepassing van mensenrechten en de Global Compact principes. Specifiek voor de activiteiten van bedrijven die te maken hebben met oorlogen of bezettingen biedt ook de Geneefse conventie een geschikt raamwerk.

Het niet respecteren van rechten van inheemse volken

De VN aanvaardden in 2007 een 'Verklaring over de rechten van inheemse volken'. De rechten van inheemse volken zijn daarmee pas in recente jaren formeel erkend. In de 'VN-richtlijnen voor mensenrechten ten behoeve van bedrijven' wordt gewezen op de landrechten en andere rechten van inheemse volken. Enkele landen met belangrijke inheemse minderheden stemden tegen de verklaring, waaronder de VS, Canada, Nieuw Zeeland en Australië. Het belangrijkste verdrag is de ILO-conventie (no. 169) over inheemse en tribale volken in onafhankelijke landen. Voor deze toetsing is de bepaling dat ondernemingen 'de mensenrechten van personen die tot specifieke (bevolkings-)groepen horen die bijzondere aandacht vereisen' dienen te respecteren, indien zij een ongunstig effect op de mensenrechten van die personen kunnen hebben.

Beperking van vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is de vrijheid van burgers om hun overtuigingen kenbaar te maken, zonder voor vervolging door de staat te hoeven vrezen. Vrijheid van meningsuiting wordt vaak beschouwd als een integraal concept in democratieën maar is soms minder evident bij andere staatsvormen. De

vrijheid om zonder angst voor vervolging je mening te kunnen uiten staat expliciet vermeld in de ‘Universele Verklaring van de Rechten van de Mens’.

Arbeidsnormen

Het respecteren van arbeidsnormen is één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en worden geadresseerd door de principes 3,4,5 en 6. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.2.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS-ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van arbeidsnormen.

Tabel 2: Principes VN Global Compact en gelieerde verdragen op het thema arbeidsrechten

Thema per principe	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen
Arbeidsrechten	Principe 3	Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven.	v. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht. ILO conventie 98 betreffende Toepassing van het recht van organisatie en collectieve onderhandelingen.
	Principe 4	Bedrijven dienen alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren.	v. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 29 over dwangarbeid. ILO conventie 105 betreffende de afschaffing van dwangarbeid.
	Principe 5	Bedrijven dienen zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid.	v. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 138 betreffende de minimumleeftijd voor arbeid. ILO conventie 182 betreffende het effectief afschaffen van kinderarbeid. UN Verdrag over de rechten van het kind.
	Principe 6	Bedrijven dienen discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.	v. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 100 betreffende gelijke beloning. ILO conventie 111 betreffende discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep.

Naast de Global Compact principes over arbeidsnormen zijn de internationale afspraken over minimale arbeidsnormen die zijn vastgelegd in Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties van belang: de ILO-Conventies. Deze bieden een internationaal breed

geaccepteerd raamwerk om bedrijven te beoordelen. Ook de 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' bieden een praktisch raamwerk om te beoordelen waar de verantwoordelijkheden van bedrijven bij arbeidsrechten beginnen en eindigen. In de praktijk hebben arbeidsnormenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
- Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen
- Kinderarbeid in de toeleveringsketen
- Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep
- Veiligheid van werknemers

Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen

Vakbondsvrijheid in het bijzonder wordt genoemd in de derde richtlijn van het Global Compact. Deze luidt: "Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining."

De ILO-conventies 87 en 98 stellen dat vakbonden ongestoord moeten kunnen onderhandelen met werkgevers over arbeidsvoorwaarden en dat vrijheid van organisatie en daarmee het recht om lid te worden van een vakbond tot de fundamentele mensenrechten behoort. Nederland heeft beide verdragen geratificeerd.

Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen

Het vierde principe van het Global Compact behandelt verplichte en gedwongen arbeid. Deze worden geadresseerd in de ILO-conventies 29 en 105 en hierin wordt onder andere gesteld dat bedrijven niet mogen profiteren van dwangarbeid of slavernij.

Kinderarbeid in de toeleveringsketen

Het vijfde principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven zich dienen in te spannen om kinderarbeid uit te bannen. Ook is kinderarbeid in strijd met richtlijn van de OESO-richtlijnen voor internationale ondernemingen en met de ILO-conventies ten aanzien van 'de fundamentele principes en rechten op het werk' en het 'effectief afschaffen van kinderarbeid' (ILO-verdragen 138 en 182).

Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep

Het zesde principe van het Global Compact gaat over het voorkomen van discriminatie in relatie tot werk en beroep. De ILO-conventies 100 en 111 en de OESO-richtlijnen bieden een kader voor bedrijven.

Veiligheid van werknemers

Niet expliciet genoemd in de principes van het Global Compact rond arbeidsrechten, maar vanzelfsprekend wel gelieerd aan de principes 1 en 2 op het gebied van mensenrechten, is de

veiligheid van werknemers op de werkvloer. De OESO-richtlijnen bieden bedrijven handvaten om hier invulling aan te geven.

Milieu

Het milieu is het derde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 7, 8 en 9. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 3). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS-ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van milieunormen.

Tabel 3: Principes VN Global Compact en gelieerde verdragen op het thema milieu

Thema per principe	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen
Milieunormen	Principe 7	Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties.	VI. Milieu	Verdrag van Bazel inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan. Verdrag van Rio de Janeiro inzake biodiversiteit. Rio verklaring over milieu en ontwikkeling.
	Principe 8	Bedrijven dienen initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen.	VI. Milieu	Kyoto Protocol. VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering. Akkoord van Parijs.
	Principe 9	Bedrijven dienen de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.	VI. Milieu	Rio verklaring over milieu en ontwikkeling. Agenda 21.

De richtlijnen van het Global Compact betreffende het milieu zijn afgeleid van de ‘Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling’ en luiden: *“Business should support a precautionary approach to environmental challenges”, “Business should undertake initiatives to promote greater environmental responsibility”* en *“Business should encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies.”*

In de praktijk hebben schendingen van milieunormen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling
- Milieuvervuiling – bedreigen biodiversiteit

Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling en bedreigen biodiversiteit

Het preventie- en voorzichtigheidsbeginsel samen met het beginsel dat de vervuiler betaalt zijn terug te vinden in de Rio Verklaring en vormen de basis van het referentiekader. Een strikter referentiekader wordt geboden door het Kyoto Protocol, het Verdrag van Bazel (gericht op gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan) en het Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro. Deze specifieke en internationaal breed gedragen verdragen en conventies verwoorden welke verantwoordelijkheden ondernemingen hebben voor de effecten van hun activiteiten op lucht, water, bodem, klimaat, ecosystemen, biodiversiteit en gezondheid.

Klimaatverandering

De richtlijnen die we hanteren m.b.t. het klimaat betreffen het VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering en het Akkoord van Parijs. Schendingen hiervan betreffen:

- het falen om de impact van klimaatverandering te mitigeren door activiteiten of producten van bedrijven, en ook bedrijven die boetes en rechtszaken tegen zich hebben lopen voor bv het schenden van greenhouse gas standaarden.
- tegenstand tegen mitigatie van klimaatverandering, bijvoorbeeld door lobby of rechtszaken.

Daarnaast neemt ADP additionele maatregelen om klimaatverandering te beperken en heeft ADP klimaatovertuigingen opgesteld. Voor meer informatie verwijzen we naar het MVB-beleid, het MVB-halfjaarverslag en de website.

Anti-corruptie

Anti-corruptiebeleid is het vierde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door principe 10. Dit principe is gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 4). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS-ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op het naleven van anti-corruptienormen.

Tabel 4: Principes VN Global Compact en gelieerde verdragen op het thema anti-corruptie

Thema per principe	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen
Anti-corruptie	Principe 10	Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.	III. Informatieverstrekking	VN conventie tegen corruptie
			VII. Bestrijding van corruptie, omkopingsverzoeken, en afpersing	VN conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit.
			x. Mededinging. xi. Belastingen	

Principe 10 van het Global Compact betreft anti-corruptie en is afgeleid van de 'VN Conventie tegen corruptie' en de 'VN Conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit' en luidt: *"Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery."*

Het tiende principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping dienen te voorkomen en te bestrijden. In de praktijk hebben anticorruptieschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Omkopingspraktijken
- Afpersingspraktijken



Ahold Delhaize
Pensioen